

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Hans Schneekloth.

Mindeblade paa 100 Aarsdagen for hans Fødsel.

Velvillig givet til Skolen af en gammel Elev,

Georg Bruun,

Rektor for den højere Almenskole i Kolding.

Kjøbenhavn.

Triers Bogtrykkeri (G. L. Lind & Numa Fränkel)

1912.

*Særtryk af
Schneekloths Skoles Program
Nr. 59.*

Hans Schneekloth.

HANS SCHNEEKLOTH er født den 19de Juni 1812 i Mühbroch i Bordesholms Amt i Holsten. Hans Fader var en fattig Husmand, en strengt retskaffen og meget religiøs Mand. Hans Moder synes at have været et sjældent dygtigt Menneske, stort anlagt af Naturen, med en udmærket Forstand, rig Fantasi og glødende Følelse, desuden praktisk dygtig, og med særlige Anlæg i Regning, saa at hun kunde regne selv de vanskeligste Ting i Hovedet. Sønnen tog alle disse Egenskaber i Arv fra Forældrene.

Da Faderen i 1813 blev indkaldt til Krigstjeneste, gik Moderen, bondeklædt og med 9 Schilling i Lommen, til Kiel for at blive Jordemoder, og da hendes Mand døde i en ung Alder, flyttede hun til Schönberg som edfæstet Jordemoder. De økonomiske Forhold var smaa, og allerede i sit 6te Aar maatte Hans bidrage til Familiens Underhold ved at vogte Gæs. Naar han saa kom hjem om Aftenen, træt efter Dagens Slid, læste han med sin Bedstefader i Bibelen, Husets eneste Bog. Denne Bedstefader paa mødrene Side var en meget gudfrygtig og for den Tid oplyst Mand, som i

Til ovenstaaende Skildring har jeg foruden Skoleprogrammerne fra Schneekloths Skole benyttet samtidige Dagblade og Tidsskrifter, særligt "Skolens Reform" 1—7, desuden Joakim Larsens Skildring af den danske Folkeskole 1818—98 og Berings Bog om den kristelige Almueskole.

Værdifulde private Meddelelser er givne mig af Prof. H. C. Frederiksen, fhv Skoledirektør, Etatsraad Joakim Larsen, Prof. K. A. Schneekloth og Justitsraad Thomassen, Inspektør for Dansk Skolemuseum.

Meddelelsen i Erslews Forfatterleksikon og Brickas biografiske Leksikon, at Hans Schneekloths Fader hed Claus Schaat(t)bøll passer ikke med Kirkebogen, som har Claus Schneekloth.

sin Ungdom havde ønsket at blive Lærer, men havde maattet opgive det, fordi han ikke kunde synge. Undervisningen var ordknap og tør, og som voksen kunde Schneekloth af denne Læsning som Hukommelsesudbytte kun eftervise „Navnene paa de store og smaa Profeter, og alligevel hænger min Erindring med en langt større Inderlighed ved disse Momenter end ved en sildigere Periode, hvor jeg af en udmærket begavet og ligesaa agtet Lærer fik en levende Religionsundervisning . . . disse smaa og store Profeters Navne har dog været en væsentlig Hjørnesteen, hvorpaa min religiøse Tilværelse er grundlagt og fremspiret.“

Han kom tidlig i Landsbyens Skole og vakte hurtig sin Lærers Opmærksomhed ved sit livlige og opvakte Væsen, sin Kundskabstrang og sin Dygtighed. Hans første Trin paa Lærerbanen bestod i at hjælpe Kromandens Søn i Regning, og Betalingen var en Rundtenom Fedtebrød. Med meget Lune fortæller Schneekloth i en af sine pædagogiske Fortællinger, at kort efter at han havde fyldt sit 8de Aar, kom Landsbydegnens Søn hjem i Ferien med Seminaristhue paa Hovedet. Synet af den ottekantede Hue med de røde og hvide Snore betog Drengen saa stærkt, at han gjorde op med sig selv, at ogsaa han vilde være Seminarist. Siden syslede den lille Gaasevogter altid med disse Tanker i de ellers saa ensformige og indholdsløse Timer, han tilbragte ude paa Marken. Selv hans Lærer forbavsedes over hans umaadelige Fremskridt i denne Tid. I Løbet af næste Vinter lærte han ikke blot at læse rent, saa vel gotisk som latinsk Tryk, men han erhvervede sig tillige en for hans Alder vidunderlig Regnefærdighed. „Min Lærer anede ikke, at det var hans Søns Hue, der sagde: „Ret“! til mig. Han levede i den salige Tro, at det var hans fortræffelige Metode, der havde Fortjenesten af, at Provsten roste mine Præstationer ved næste Visitats. Han havde ingen Anelse om, at det var hans Søns Eksempel, der havde lært mig, at en slig Hue ikke kunde passe paa Hovedet af en, der læste og gik som en Klodrian. Takket være den ottekantede Hue! Det var da heller ikke besynderligt, at jeg med en saadan Spore blev den øverste af Konfirmanderne, og at jeg var Degnens, Præstens og selv Provstens Kæledægge.“

Hans Schneekloth var ikke blot en flittig Dreng, men ogsaa en rask og frejdig Dreng, der kunde være med til Streger og Skælmsstykker, der indbragte ham baade Irettesættelser og Spanskrør. En Gang, da han havde været særlig uartig, gik Moderen med ham til Læreren, skønt Drengen mente „at det var Menneskets

Pligt at tilgive, medens Gengældelsen hørte Gud til.“ Han slap den Gang for Prygl, hvad enten nu hans Argumentation har gjort stærkere Indtryk paa Læreren end paa Moderen, eller Læreren har unddraget sig Profostjeneste for de hjemlige Synder og ment, at det kunde være nok, naar han bankede Drengen for hans Forseelser i Skolen. Det siges, at Moderen aldrig senere gik til Læreren med ham, men tugtede ham selv. Naar han saa skulde have Prygl, kunde han jamre sig og love hende Penge, naar han blev stor, hvis hun vilde lade ham slippe den Gang. Moderen mente, han naaede aldrig til at tjene mange Penge. Han kom nok snarere i Galgen. „Nej, Moder, *saa* højt driver jeg det ikke“, var Drengens Svar. Da hans Moder mange Aar efter besøgte ham i København, og han tog hende med paa en Køretur, mindede han hende om disse Scener og spurgte, om hun nogensinde havde troet, at hun skulde komme paa saadan en Køretur med sin Søn.

Naar Schneekloth et Sted kalder sig selv paa denne Tid for en „uforbederlig Knægt“, er dette en mild Overdrivelse. Han har sikkert ikke været værre end de andre. Hans Barndom faldt i en Tid, da legemlig Straf, selv for smaa Forseelser, hørte til Dagens Orden, og det er rimeligt nok, at stadige Afstraffelser i Søkendes og Kammeraters Paasyn hos Datidens Børn kunde frembringe en vis Ligegyldighed for fysiske Smerter og en ikke heldig Forstokkethed overfor Forældre og Lærere. Hans har været haard som de andre Kammerater. Men bagved Drengens tilsyneladende Haardhed laa et mildt og kærligt Sind. Schneekloth fortæller senere smukt, hvorledes han en Gang i 14 Aars Alderen skulde have Prygl, som saa ofte før. Alle Forberedelser var trufne, og han var i den sædvanlige forstokkede Stemning, rede til at modtage Straffen i Klassens Paasyn, da Læreren pludselig lagde Stokken bort og bød Drengen følge ham ind i sit Arbejdsværelse. Da han her stod alene over for sin Lærer, følte han sig langt mindre modig, og da saa Læreren begyndte at tale til ham i en mild og kærlig Tone, da hans Stemme og Ansigt udtrykte den Smerte, han følte over Drengens Haardhed og Ulydighed, da var det aldeles forbi med dennes paatagne Raskhed, og han gjorde, hvad han aldrig før havde gjort. Han bad med et sønderknust Hjerter om Forladelse og lovede Bedring med et oprigtigt og angerfuldt Sind. Med kærlige Ord gav Læreren ham sin Tilgivelse, alvorlig og indtrængende gjorde han ham opmærksom paa, at hans Løfte burde være ham helligt. Den Varme og Inderlighed, med hvilken

Schneekloth 30 Aar efter skildrer denne Scene, viser, hvor stærkt et Indtryk den har gjort paa ham. Den viser ogsaa, hvor blødt og kærligt et Sind der boede bag hans tilsyneladende Haardhed den Gang som i hans hele Liv. Sikkert har han selv mangan Gang som Lærer staaet paa samme Maade overfor Børn, som hans Barndomslærer den Gang stod over for ham, og det barnlig bløde i hans Karakter er brudt igennem hans ydre Barskhed.

Hans Lærer var en Seminarist og Organist Berendsen i Schönberg, en smuk blaaøjet Olding, der altid gik med Sølvbriller, Spændesko og Knæbukser, Ting der vakte Børnenes Beundring og Ærbødighed. Han havde som ung været Huslærer hos Grev Bernstorffs Familie i København og kunde saaledes fortælle sin Yndling Hans om Rigets Hovedstad og vække hans Længsel efter selv at komme der. Han var Dannebrogsmænd og nød i en vid Omkreds stor Anseelse for sin Dygtighed, saa at Skolen ogsaa søgtes af fjernere boende Elever, baade Dreng og Piger. Schneekloth og hans 2 Aar ældre Søster hørte til hans kæreste Elever, og saa sent som 1854 mindedes Schneekloth ham i Taknemlighed. „Barndommen fik endnu højere Betydning for mig ved den heldige Omstændighed, at min Lærer var en Mand, der stod i høj Agtelse nær og fjern, og som bragte Lærerkaldet i en saadan Anseelse, at mange af hans Elever ikke kunde ønske sig noget højere i Verden end at blive Lærer. Dette har da ogsaa været mit Livsmaal fra Ungdommen af. Jeg har ofte velsignet den barnlige Fantasi, der malede Skolen for mig med livlige Farver saa tit, at Billedet deraf blev uudsletteligt. Da vor Lærer sendte os ud for paa egen Haand at prøve de unge Kræfter, da gik vi alle til vor Gerning, fulde af Ungdomsidealer og med den højtidelige Følelse, at det var noget særlig ophøjet, vi skulde udføre. Erindringerne derom har tit givet og giver mig endnu Styrke og Opmuntring.“

Under denne Mands Vejledning forberedtes den unge Schneekloth efter Konfirmationen til Lærergerningen. Knap 17 Aar gammel overtog han en Plads som Hjælpelærer i Dannau, og da Førstelæreren døde faa Uger efter, maatte den unge Hjælpelærer alene overtage Undervisningen af 140 Børn mellem 6—16 Aar, Piger og Dreng samtidig. Selv naar man tager Hensyn til, at der den Gang stilledes langt ringere Krav end nu, vilde Opgaven synes uløselig for en 17 Aars Yngling. Han fortæller selv, at Skolen var meget forsømt, og at han tog fat med stor Lyst og Ihterhed. Men i den store Flok var der adskillige, med hvem han

slet ingen Vegne kunde komme, skønt han anvendte alle de Midler, „hvorved en nedarvet Praksis plejer at styrke Undervisningen, den svage Vilje og et daarligt Nemme.“ Han formanede, han skændte, „sometider var jeg nær ved at bande,“ han satte i Skammekrogen og brugte Haand og Stok paa alle mulige Maader. Og dog slog det Klik. „Bare disse Drengene ikke havde været i Skolen, saa havde jeg været det lykkeligste Menneske paa Jorden.“

Der foreligger om hans Arbejde et Vidnesbyrd fra Sognets Præst, som med megen Anerkendelse omtaler den unge Lærers ualmindelige Dygtighed og store Iver. Selv skriver han om det i Betragtning af Forholdene gode Resultat følgende, der vidner om hans Guds frygt og stærke Taknemmelighedsfølelse: „Dette tilskrives jeg, næst Guds Bistand, den Omstændighed, at min egen Lærers Eksempel stod levende og ledende for mig, saa at jeg endnu var under Indtrykket af den Paavirkning, hvormed han bøjede og befrugtede os“.

Men medens den unge Schneekloth, med lang Pibe i Munden og med Anvendelse af alle den nedarvede Metodes korporlige Midler og Skældsord hersede med 140 Børns Opdragelse og Undervisning i et snavset Skolelokale, hvor Stumper af Bøger og Tavler drev omkring paa molesterede Borde og Bænke, hændte der til hans store Held noget, som tvang ham til at tage Synspunkterne for sin Opdragergerning op til en grundig Revision. Rygtet om den dygtige, unge Skolemester var naaet til Herremanden paa Nabogodset. Denne Herremand havde 2 Sønner i Alderen 11—13 Aar, og han anmodede nu den unge Hjælpelærer om at læse nogle Timer med „det unge Herskab“. Den ældste Dreng var saa uvidende, „at det er vanskeligt at afgøre, om en større Uvidenhed kan gaa i to Sko.“ Han havde heller ikke Lyst til at bestille det mindste og læste aldrig paa sine Lektier. Det var en Taalmodighedsprøve, og den unge, „iltre“ Schneekloths Taalmodighed brast ofte. Og ofte ønskede han, at han havde ham nede i Skolen for rigtig at smøre ham. „Men hvorfor faldt jeg ikke paa at tage Stokken med? Ja, besynderligt nok, den Udvej faldt mig slet ikke ind, hvor nær den ogsaa kunde synes at ligge. Tvertimod vedblev jeg at spekulere paa, hvorledes jeg skulde vinde den dovne Knægt for mig og Undervisningen, thi jeg ansaa det næsten for en Livs-sag ikke at gaa fra ham med uforrettet Sag. Han kunde f. Eks. slet ikke komme efter Reguladetri. Ved hvert eneste Stykke maatte jeg sige ham, hvad han skulde sætte for og bag, men paa egen

Haand kunde han ingen Vegne komme, hverken med Opsætningen eller med Udregningen. Efterhaanden gik det da op for mig, at Grunden til, at han aldeles ikke vilde bide paa Krogen, laa i, at jeg stillede mine Fordringer efter Almanakken, men ikke efter Drengens Forudsætninger. Jeg slog nu for det første en Streg over Reguladetriem og begyndte i Stedet for i Regnetimen en lille Handel med ham, idet jeg tog Penge frem og lod ham købe for dem hos en fingeret Købmand, der havde sit Stade i Kakkelovnskrogen i Form af en Brændekasse. Det gik, han fik Lyst til Regningen, og min Opfindsomhed steg med hans Lyst. Men med Læsningen og Historien gik det lige daarligt. Der maa ogsaa være en Hage derved, tænkte jeg, og ved nøje Eftersyn fandt jeg, at han aldeles ikke kunde forstaa Indholdet af det, jeg lod ham læse, og at det, jeg kaldte Historie og forlangte hans Interesse og Selvfliid for, egentlig ikke var andet end en tør Fortegnelse af Aarstal og Navne. Her var Sagen ikke saa let at forandre, da jeg om en stor Del af de Personer, jeg trak paa den kronologiske Traad, ikke vidste andet end deres Navne. Men der var dog enkelte Personer og Begivenheder, hvorom jeg vidste en Del at fortælle. Jeg tog altsaa Mod til mig, slog foreløbig en Streg over Tidsregningen og begyndte at fortælle om det, jeg vidste noget om. Indledningen til mine Fortællinger begyndte da som oftest i den gamle Ammestuestil: „For meget lang Tid tilbage, længe før din Bedstefader blev født,“ eller „nogen Tid efter at Fuglene og de øvrige Dyr havde glempt at tale, levede der i Danmark en Mand, der hed Gorm den Gamle,“ o. s. v. Denne Maade at fortælle paa var jo ikke aldeles korrekt, men den bed paa Drengen, saa at han til sidst blev endnu mere lysten efter Historien end efter Regning. Jeg forsømte da heller aldrig at forberede mig med stor Fliid til disse Timer.

Efter et Aars Forløb var Herremandens Søn med Hensyn til Undervisning som omskabt, og Schneekloths Anseelse steg betydeligt. Imedens havde han i Skolen arbejdet efter den gamle Metode, og adskillige af Drengene fremturede i Dovenskab og Dumhed. Ved Eksamen gjorde Præsten, efter at have rost Schneekloth, halvt i Spøg den Bemærkning, at han burde tage nogle af disse Drengene med op paa Slottet. Dette gav Anledning til en Samtale mellem den unge Lærer og Præsten, der saa spurgte ham, om han i Skolen havde anvendt den Fremgangsmaade, der havde baaret saa gode Frugter paa Slottet. „Hans Spørgsmaal, som han siden ledsagede med nogle Bemærkninger, faldt som glødende Kul paa

mit Hjerte, og jeg har tidt takket Præsten derfor. Jeg lærte derved i hvert Barn at se et ungt Herskab, som jeg paa alle Maader maatte søge at vinde. Før røg jeg min Pibe der nede i Skolen, hvor det ikke gik saa nøje til. Jeg var efterladt i min Paaklædning, og først naar jeg skulde op paa Slottet, satte jeg Piben og iførte mig et nyt Menneske. Siden jeg fik bare ungt Herskab der nede i Skolen, maatte adskillige Ting forandres.“

Der er ingen Tvivl om, at denne Oplevelse har haft afgørende Betydning for Schneekloths pædagogiske Udvikling. Den har aabnet hans Blik for, hvor naturligt det falder en Lærer at gøre Forskel paa det „fine“ og det „simple“ Barn, en Forskel, som han i sit senere Liv ofte paatalte med stor Skarphed. Den har tvunget ham ud af den sædvanlige Rutine paa et afgørende Tidspunkt i hans Læreaar. Den har lokket hans naturlige Anlæg for Elementarundervisning frem og vist ham, at han her havde særlige Gaver, den har ægget og ansporet ham til at prøve sine Evner under nye Former, som maaske ellers aldrig vilde være faldet ham ind.

Efter at Schneekloth som Hjælpelærer og Huslærer havde lagt nogle Penge op, kom endelig den længselsfuldt imødesete Tid, da han kunde komme paa Tønder Seminarium. Siden han som lille Dreng havde set Degnens Søn med Seminariets ottekantede Hue paa Snur, havde dette været hans lønlige, inderlig nærde Ønskers Maal. „Hvad Chacot og Sabel er for Generalens Søn, Vaabenskjoldet for den unge Greve og Kronen for den unge Prins, det havde den ottekantede Hue været for Drengen med den brændende Ærgerrighed.“ Den havde præget hans Karakter og bortryddet de Hindringer, som Fødsel og Fattigdom havde lagt paa hans Vej. Nu stod han ved Maalet. Præsten havde skaffet ham Friplads, og han blev indskrevet som Elev. „Dagen efter kaldtes jeg Seminarist og stod foran det lille Spejl med Seminaristhuen paa. Nu var jeg dog noget, og det noget, som ingen anden i hele Sognet havde naaet undtagen Degnens Søn. Men han var allerede degraderet til Skolelærer, saa at jeg nu var ene om Æren at kaldes Seminarist Jeg kunde ikke tidt nok høre det fortryllende Ord: Seminarist. Det stod skrevet i alle mine Bøger, jeg skrev aldrig mit Navn, uden at „Seminarist“ fulgte med. Vel gnavede Tidens Tand ogsaa paa mit Ideal. Dog blev kun Skallen angrebet, medens Kærnen blev uskadt. Huens otte Hjørner maatte omsider vige for andre Skikkelser, Formen skiftede, men det aparte, det afstikkende frelstes gennem alle Tidens Omskiftelser, og da

jeg var rykket op i ældste Klasse og var blevet „bemoostes Haupt,“ da jeg altsaa havde naaet det højeste Stadium af Værdighed, modtog jeg de dertil hørende Emblemer, til hvilke nu kom en Zigenhainer (Knortekæp), med samme Tro og Inderlighed som en Frimurer, der bliver „Mester af Stolen.“

Schneekloth var Seminarist og jublede. Der skulde komme en Tid, da han satte det lille Ord „kun“ foran „Seminarist“, og da han med Bitterhed følte, at den Uddannelse, som han i sin Barndom og Ungdom havde higet imod som det højeste, ikke slog til i alle Forhold, men skabte Hindringer og Vanskeligheder paa hans Vej.

Paa Tønder Seminarium tilbragte han de næste 3 Aar, til han ved Paasketid i 1835 dimitteredes „mit rühmlicher Auszeichnung“.

Umiddelbart derefter modtog han en Lærer- og Tilsynspost paa Rektor Rodes Opdragelsesanstalt i Oldesloe. Her skulde han undervise og have Tilsyn med, for en stor Del adelige, unge Mennesker, som næsten alle var paa Alder med ham selv. Denne Gerning har næppe været let, saa meget mere som der ofte opstod Rivninger mellem de unge Mennesker paa Grund af deres forskellige Nationalitet. Han viste sig Pladsen voksen, og Rektor Rode skrev om ham i sin Anbefaling, at han havde „vundet baade hans og Elevernes fulde Kærlighed, saa at det smertelige ved Adskillelsen kun kan mildnes ved Haabet om, at Hr. Schneekloth i en større Virkekreds vil kunne stifte meget godt.“

Schneekloth havde nemlig efter Ansøgning fra Oktober 1835 faaet Plads som 4de Lærer ved St. Petri Skole i København. Han har følt, at han havde Kræfter, som fordrede større Plads end en holstensk Opdragelsesanstalt eller et Degneembede i Hertugdømmerne. Han har hurtig gjort op med sig selv, at han maatte ud, hvor der stod Kamp om Tidens store Spørgsmaal.

Om hans Opbrud fra Hjemmet fortæller hans Søster, at han kom kørende fra Kiel, skønt han maatte laane de nødvendige Rejsepenge af Moderen. Hans Paaklædning var mangelfuld, hans Støvler slidte. Hans Moder mente, at det lignede ham stormægtigt at komme kørende, skønt han ikke havde Penge paa Lommen, og skønt Støvlerne var itu. Men Hans forsøgte at gøre det indlysende for hende, at hans Klæders og Støvlers ynkelige Tilstand jo netop tvang ham til at køre. Efter at den nødvendige Ekvipering og Reparering havde fundet Sted, drog han bort med 20 Thaler i Lommen. Søsteren og en af hans Venner fulgte ham til Wilhelminen-

høje, hvor han bestilte et Maaltid til dem alle. Betalingen gik af de 20 Thaler. Saa tog de to Søskende Afsked under Taarer og med tunge Hjerter. En lille Baad bragte ham og Vennen til den modsatte Strandbred, han svingede endnu en Gang med Hatten — for i næste Øjeblik at forsvinde med Vennen i en berømt Vinkælder. Og Søsteren stod ene tilbage og skælvede for de øvrige Thaler.

II.

Schneekloths første Opgave i København var at lære Dansk, ikke af Hensyn til Undervisningen i St. Petri Skole, som foregik paa Tysk, men for sin egen Skyld. Han havde faaet Undervisning i Dansk i Skolen og paa Seminariet, men havde ved sin Ankomst til København stor Vanskelighed ved at forstaa og udtrykke sig paa Dansk. Han synes ret hurtigt at have tilegnet sig Herredømmet over Sproget, baade til mundtlig og skriftlig Brug, men bevarede til sin Død en stærk holstensk Betonning. Man kan i hans første Artikler finde Mindelser om tyske Udtryk, Ordfølge og Sætningsbygning, men han blev snart en Mester i det pædagogiske Essay, og fra Aarhundredets Midte staar hans Afhandlinger om Opdragelse og Undervisning ogsaa ved den formelle Behandling af Sproget højt over de fleste samtidige Arbejder af samme Art. Det gør med disse Kendsgerninger for Øje et ejendommeligt Indtryk, at Professor Mariboe og Seminarieførstander Jensen saa sent som 1851 anser det for nødvendigt, da Schneekloth søgte et Skoleinspektørembede i København, i deres Anbefaling at fremhæve, „at Hr. Schneekloth med største Lethed udtrykker sig paa Dansk, baade skriftligt og mundtligt.“ Dette staar sikkert i Forbindelse med, at Schneekloths Modstandere har anført hans holstenske Oprindelse som et Argument mod hans Ansættelse. En af hans Fjender drev det endog til at paastaa, at han efter 17 Aars Ophold i Danmark kun havde drevet det saa vidt i det danske Sprog, at han endnu talte det „yderlig slet og skrev det endnu slettere.“

Han har i de første Aar levet ensomt, dels fordi hans økonomiske Kaar var smaa, dels fordi han var optaget af Skolearbejde og Studier. Han hørte flittigt Forelæsninger og læste meget dansk Literatur. Desuden studerede han Historie, Naturkundskaber og Pædagogik. Han har i disse Aar lagt Grunden til sin omfattende pædagogiske Viden. I en spøgeful Form skildrer han 20 Aar senere sin pædagogiske Armod som ung Seminarist. Trods ug

i Pædagogik indskrænkede hans Viden paa dette Omraade sig den Gang til nogle skarpsindige Definitioner, som han med største Omhu havde lært og indprentet i Hukommelsen. Rousseau, Pestalozzi, Locke og Platon var Navne, som han lejlighedsvis havde hørt, men deres Anskuelser var ham ret ukendte, naar undtages, at tredie Lærer en Gang havde vist Klassen nogle pestalozziske Regnetabeller.

Hans ensomme og fattige Stilling i disse Aar fremgaar af følgende lille Træk. I det Hus, hvor han boede til Leje, havde han et lille tarveligt Værelse „med Opvartning“. En Gang, da han under en Koppeepidemi blev let angreben og maatte gaa til Sengs, kom Værtinden, som var bange for Sygdommen, og som forstod lige saa lidt af hans Tysk, som han af hendes Dansk, een Gang daglig ind til ham, med Hovedet indhyllet i et stort Tørklæde, for at se, om han endnu levede. Hun satte saa noget Havresuppe inden for Døren, hvorefter hun skyndsomt trak sig tilbage. Det var den eneste Pleje, han fik, men han kom sig dog snart, takket været hans kraftige Konstitution, som holdt sig usvækket til hans høje Alder.

Efter nogen Tids Forløb fik han vellønnede Informationer i Tysk i fornemme Huse. Hans Kaar blev saa gode, at han vovede at gifte sig i 1837. Han maatte se sig om efter nye Indtægter, og han udgav fra 1838 flere Skolebøger i Tysk og Regning, af hvilke særligt Regnebøgerne efter Kenderes Dom brød nye Baner ved at overføre Pestalozzis Grundsætninger om anskuelig Undervisning paa dette Omraade. Om en af Regnebøgerne skrev Ruugaard, at den betegnede „det bedste, vor Literatur havde at opvise i dette Fag“. Men Tiden var endnu ikke kommen for en mere moderne Elementarundervisning i Regning, og Bøgerne blev kun indført i enkelte Skoler.

Efter nogle Aars Ophold i København stiftede han Bekendtskab med adskillige af Tidens interesserede Skolemænd, og da han havde skaffet sig et Navn som en udmærket Faglærer i Tysk og Regning og en fremragende dygtig Elementarlærer, modtog han fra Professor Mariboe og andre Skolebestyrere Tilbud om Timer i deres Skoler. Han tog sin Afsked fra St. Petri Skole i August 1843 og underviste fra den Tid næsten helt paa Dansk.

Allerede i Februar 1839 var han blevet „enstemmig optaget“ i det pædagogiske Selskab, hvor han hurtig fik en fremtrædende Plads. Allerede i Maj blev han valgt ind i Bestyrelsen og i Lø-

bet af 1839 og 1840 holdt han i Foreningen Foredrag om Skolens Forhold til Kirken, om Lydmetoden i Læseundervisningen, om Gavnigheden af ikke at bruge nogen Lærebog ved Religionsundervisningen, om den indbyrdes Undervisnings Væsen og Værd, og om Skolens Emancipation. Han fik gennemført en Revision af Foreningens Love. Han stillede Forslag om, at Foreningen skulde lade afholde Metodeforedrag, saaledes at Foredragsholderen demonstrerede sin Undervisnings Metode med en Klasse Elever, som han medbragte. Selv katekiserede Schneekloth med nogle Elever over Themaet: *Hvad et Menneske saar, skal han og høste*. Medens hans andre Foredrag var holdte paa Dansk, foregik denne Fremvisning paa Tysk, fordi baade Eleverne og den anvendte Lærebog var tyske.

Trods Myndighedernes Modstand lykkedes det i 1841 Folkeskolens Talsmænd at faa stiftet en almindelig dansk Skolelærerforening, der efterhaanden fik 400 Medlemmer fra alle Dele af Kongeriget. Schneekloth blev straks Bestyrelsesmedlem, samtidig valgt til Repræsentant af flere Provinskredse, saa at hans Navn allerede den Gang har været godt kendt uden for København. Han udfoldede i denne Forening den samme uopslidelige Energi, som havde præget hans Virksomhed i pædagogisk Selskab. Han næsten væltede Forslag ind over Bestyrelsen ligefra det første Møde, Forslag om Skolekasser, om Hjælpekasser, om Bekendtgørelse af ledige Skolekald, om pædagogiske Forelæsninger, om pædagogisk Læseselskab, om en videnskabelig ordnet Fortegnelse over pædagogiske danske Bøger, om en Prisopgave angaaende „en stilistisk Øvelsesbog for Folkeskolen“, om et eget selvstændigt pædagogisk Tidsskrift og om Afholdelsen af et almindeligt dansk Lærermøde i 1842. Alle disse Spørgsmaal skulde behandles ude i Kredsene, før endelig Vedtagelse kunde finde Sted i Bestyrelsen, og herigennem skabtes i hele Landet en ikke ringe pædagogisk Diskussion.

Baade i disse pædagogiske Foreninger og i den demokratiske „Haandværkerforening“ stiftede Schneekloth efterhaanden Bekendtskab med Mænd som Alberti, Steen, Monrad, Lehmann, Hammerich, Redaktør Grüne, Jernstøber Lunde, Borgen, Bohr, Melchior, Rugaard, Frølund o. a., og han vandt sig et Navn som en Lærer med ualmindelig praktisk og teoretisk pædagogisk Indsigt, som en begejstret Demokrat og som en dygtig og slagfærdig Taler. Han var nu rede til at tage Del i Kampen for Folkeskolens Rejsning.

I pædagogisk Indsigt overgik han langt de andre Ledere. Hans Ideer var paa alle Omraader fremskredne, saa at han altid repræsenterede det dristigste Fremskridt. I betagende, næsten naiv Begejstring for Sagen og i glødende Tro paa Idealernes Sejr kunde næppe nogen maale sig med ham. Hans Arbejdskraft var uopslidelig, han var energisk, viljestærk og opgav aldrig sine Maal. Hans Modstandere betegnede de samme Egenskaber ved at kalde ham paatrængende, uforskammet og intrigant. Han var fyrig og sværmerisk, af et glødende Temperament, og altid rede til at tage en Kamp op for sine Ideer. Han kunde være meget ilter i en Diskussion, desuden overordentlig doktrinær i sin Udredning af Pestalozzis Principper. Han var en veltalende Mand, som baade Venner og Modstandere hørte med Interesse, i Besiddelse af stor, ofte gammel-testamentlig Pathos, men vistnok i sit mundtlige Foredrag blottet for det Lune, som ofte bryder igennem i samtidige Afhandlinger. Øjnene var skarpe og ildfulde, især naar han blev revet med af sine Følelser, hans Ansigtstræk markerede, Munden stærkt sammenknebet og præget af Viljestyrke, Minespillet og Gestikulationen voldsom. Naar der i en Skildring af ham fra 1883 tales om den vulkanske Ild, som i hans senere Alder glimtvis kunde bryde frem hos ham og elektrisere en Forsamling, og om den ædle Begejstring, der lyste ud af hans Øjne, naar det geniale i hans Natur ligesom tog Magten fra ham og hævede ham paa sine stærke Vinger, saa er der sikkert i denne Skildring meget, der passer endnu bedre paa hans Optræden i Fyrerne og Halvtredserne.

Han forstod altid at skaffe sig Respekt paa en Talerstol, men synes at have været mere frygtet end elsket. Han var oftest en hvas Modstander. Han indrømmer det selv: „Vel har jeg ogsaa somme Tider med Mund og Pen gjort nogle af mine ærede Embedsbrødre lidt vrede“. Undertiden kunde han irritere en Forsamling ved sin Itherhed, og et Skolemøde i Roskilde i 1846 var nær blevet hævet under almindelig Forvirring paa Grund af hans heftige Opposition mod et af Flertallet bifaldet Princip. Hans Foredrag skaffede ham mange Mishagsytringer fra det forbitrede Flertal, og Dirigenten var nødt til at standse videre Diskussion. Han har sikkert ofte været for voldsom og lidenskabelig i sin Optræden, selv om følgende Skildring er en forvrænget Overdrivelse: „Schneekloth takkede for Skaalen, og med sine Lungers hele Skrigkraft, under chamæleonsk Farveskiftning, med Fagter

og Gebærder, som en Kujon maatte skælv og bæve for, og med et vildt og truende Blik paa os under alle hans Udgydelser, udbasunerede han sine egne Fuldkommenheder, Dyder og Fortjenester af den danske Lærerstand“. En Mand, der en Gang var hans personlige Ven, men senere blev hans principielle Modstander, siger, at enhver, der kom i Berøring med ham, hurtigt lærte at skatte hans varme Hjerte og hans lyse Forstand, og at han besad mere end almindelig pædagogisk Dannelse. Ofte kunde han forbavse en Forsamling ved det nye, dristige og pikante i sine Tanker, skønt disse undertiden kunde tage sig ud som Paradoxer.

Samtidig med den liberale og nationale Bevægelse og nøje knyttet til Tidens demokratiske Gennembrud var der i Slutningen af Trediverne og i Begyndelsen af Fyrreerne hos de betydeligste af Almueskolens Lærere fremvokset et Ønske om at højne denne Skoles Kaar og Tilstand, baade udadtil og indadtil, baade med Hensyn til Lokaler, Lærernes Uddannelse og Kaar, Seminariernes Ordning, Undervisningens Art og Omfang, Skolens Tilsyn, Forældrenes Ret i Skolesager o. s. v. Et Led i Frihedsbevægelsen var Foreningslivet inden for Standen og en Organisation af de lokale Foreninger under en fælles Ledelse. Autoriteterne saa oftest uvilligt paa denne Bestræbelse, som støttedes af den politiske Opposition. Publikum saa med en Blanding af Forundring og Spot paa Bevægelsen, der passede saa daarligt med den underordnede sociale Stilling, som Lærerne hidtil havde indtaget. „At en Skolelærer vovede at træde offentligt frem, beraabe sig paa sin og Skolens Ret og mene, at ogsaa han var i Stand til at nære en selvstændig fra Præst, Provst og Amtmand, ja fra selve Kancelliet afvigende Mening, det var et saa forunderligt Fænomen, at man medlidende trak paa Skuldrene og mente, at Manden var ikke rigtig klog“. Et af Lærerstandens mange Klagepunkter var Folkeskolelærerens Forpligtelse til at besøge de gejstlige Embedsbreve. Denne Forpligtelse ansaas for et Symbol paa Standens underkuede Stilling, og der rejstes en stærk Agitation for at faa Forpligtelsen afskaffet.

Tiden før 1848 bragte ikke Folkeskolen Fremskridt af Betydning trods Ledernes ivrige Arbejde gennem Foreninger, Adresser til Stænderforsamlingerne, lokale Skolemøder, af hvilke de bekendteste var Roskilde- og Aarhusmøderne, Artikler i Tidsskrifter og Dagblade. Schneekloth udfoldede i denne Tid sammen med Folkeskolens andre Talsmænd en stor Virksomhed, og man møder

altid hans Navn i første Række. Han var i disse Aar i Bestyrelsen for pædagogisk Selskab og den almindelige danske Skolelærerforening, han deltog ivrigt i Møderne i København og Roskilde, foruden at han udgav Skolebøger og skrev en Mængde Artikler i Tidsskrifter og Dagblade. Han var ogsaa i 1842 en kort Tid sammen med Frølund Redaktør af „Tidende for almindelig dansk Skolelærerforening“ og senere Foreningens Kasserer. Han er i hele Perioden en ivrig Talsmand for Standens Samling til fælles Stræben og arbejder energisk, men uden Held, for at faa vedtaget et Lærermøde med Repræsentanter fra alle Landsdele.

En af hans første betydelige Artikler findes i „Frølund's Maanedsskrift og Repertorium for Almue-Skolelærere“ for 1841 og handler om „Folkeskolens Emancipation“. Han definerer dette Begreb saaledes, at Folkeskolen ikke ønsker Fritagelse for at staa under Lov og Opsigt, men at den ønsker at faa en saadan Form en saadan Betydning og en saadan Stilling, som er dens naturlige, ophøjede Kald værdig. Gerne vil den tjene, dog ikke fremmede Afguder, men kun de hellige Interesser, den har indviet sig til. Folkeskolen har kun med *Mennesket* at gøre, ikke med Borgeren; den vilde overskride sin Opgave og forfejle sin Hensigt, hvis den paa een Gang vilde danne Mennesker og Borgere. Barnet tilhører Familien, og en Betragtning af Forholdet mellem Skole og Hus, mellem Familielivet og Skolelivet vil bekræfte, at Folkeskolen aldeles ikke har eller kan have noget direkte praktisk Formaal . . . En Hest forkommer, hvis den for tidligt spændes for Ploven, derfor skaaner man den til en stærkere Alder. Kun Mennesket tror man saa tidligt som muligt at turde, ja at maatte indtvinge i Egoismens vanskabende Snørliv . . . Folkeskolen kræver Lærere, som vil hengive sig til Skolen af ganske Sjæl og af ganske Hjerter, Folk af Folket. Skolen skal ikke være en Prøveklud, ikke Sadel, hvorpaa man uden Omkostning kan ride ind i et Embede, ikke Forsørgelsesanstalt for uuelige eller ulykkelige Subjekter eller haabløse Fruentimmer, ikke den Plov, hvormed man kummerligt bearbejder sin Ager. Folkeskolen er Guds Have, og Arbejderne maa være kaldede af Herren. Hvo der ikke allerede i Ungdommen fornå dette Kald, han betræde aldrig denne Helligdoms Dørtrin . . . „Det er intet nyt, hvad jeg her udtaler, jeg ved, det er allerede ofte sagt, men jeg ved ogsaa, at det lige saa ofte er forglemt og overset. Endnu har *Rousseaus* Grundsætninger hverken praktisk eller teoretisk fundet nogen Gendrivelse. Let er det at

gendrive med et medlidende Smil; kun synes en saadan Smilen snarere en Grimasse over Tiden. Sagens Vigtighed fordrer andre Beviser, og lader os ønske en bedre Kamp! Maatte da en levende Kamp paa Pædagogikens Gebet rejse sig for Menneskehedens højere Interesser, men en ærlig Kamp med Haanden paa Hjertet og Hjertet paa Tungen.“

Det politiske Gennembrud i 1848 satte Fart i Lærerstandens Reformkrav, som hidtil havde faaet en kølig Modtagelse af Regeringen og Stænderne. Man følte, at den politiske Valgret nødvendiggjorde en større folkelig Oplysning, og Kritiken over Skolernes, Lærernes og Undervisningens Tilstande blev voldsommere. En af de haardeste Domme fremsattes af den bekendte grundtvigianske Skolemand, Seminarieforsøger Ludvig Christian Müller. Han paastod, at der i Danmark var mange Skoler, som det vilde være en Velsignelse for Land og Rige at nedlægge, hellere end at de skulde fortsættes i samme Aand, ødelægge Børn i Hundredevis og gøre Folket led og ked af al Undervisning. Læseundervisningen indskrænkede sig efter hans Mening til Øvelse i at udtale de Ord højt, som stod trykte i Bøgerne, medens Børnene ikke lærte at komme til Kundskab om deres Indhold, saa at de ikke havde mere Begreb om, hvad de ramsede op, end en Papegøje eller en Stær. Religionsundervisningen dreves paa en Maade, som baade var umenneskelig og ukristelig. Denne Skildring var sikkert overdreven, passede i hvert Fald kun for visse Egne af Landet. Men der var stor Enighed om, at Tilstanden var sørgelig og uværdig for et Folk, som havde faaet udstrakt politisk Frihed. Skolereformer var paatrængende nødvendige, og man var fuldt og fast overbevist om, at Regering og Rigsdag hurtig vilde enes om gennemgribende Skolelove.

Det viste sig hurtig, at dette var tomme Haab. Monrad stillede sig som Kultusminister meget afvisende overfor en Deputation, som frembar Lærerstandens Ønsker. Ikke en Gang de økonomiske Kaar kunde han love at forbedre, men mente, at naar det kneb for Lærerne at slaa sig igennem med deres Indtægter, var Aarsagen Luksus i Klædedragt, om ikke hos Lærerne selv, saa dog hos deres Hustruer og Børn. Han vilde heller ikke befri dem for Posttasken, som ikke kunde være saa generende, som man vilde gøre den til. Den kunde nærmest sammenlignes med hans egen Forpligtelse til at faa Rendestenen fejlet udenfor sit Hus. Regeringens og Rigsdagens Ligegyldighed bidrog til at vise Lærerne,

at endnu kraftigere Arbejde var nødvendigt, hvis de vilde opnaa noget. Under disse Forhold voksede Stemningen for Fællesmøder, og denne Tanke, som Schneekloth forgæves havde arbejdet for i 1842 og de følgende Aar, kunde nu realiseres.

I Aarene 1850, 1851 og 1852 holdtes saa de 3 store Fællesmøder af Danmarks Folkeskolelærere i Aarhus, København og Odense. Paa disse Møder diskuterede valgte Repræsentanter fra Kredsen Principperne for Folkeskolens Ordning. Madvig havde endelig som Kultusminister i 1850 lovet at udarbejde og fremsætte et Lovforslag, og Lærerstandens Ledere indsaa, hvor betydningsfuldt det vilde være, om Lærerne selv fik Principperne drøftede, for at deres Diskussioner og Resolutioner kunde blive vejledende for Ministeren.

Samtidig paabegyndte Schneekloth Udgivelsen af et nyt pædagogisk Tidsskrift „Skolens Reform“, der udkom 1850—56, vel nok det bedste danske pædagogiske Tidsskrift før „Vor Ungdom“. Medredaktører til forskellige Tider var F. A. Milo og F. C. Christens. Milo var teologisk Kandidat, havde tidligere en Tid været Redaktør af „Tidsskrift for almindelig dansk Skolelærerforening“ og blev senere Medbestyrer af Skolen paa Værnedamsvejen. Christens var ligeledes teologisk Kandidat, havde været Adjunkt i Kolding, men havde maattet opgive sin Stilling paa Grund af Svagelighed. Han var den Gang 30 Aar, en fremragende dygtig pædagogisk Skribent og en klar og slagfærdig Taler. Hans Artikler i „Skolens Reform“ er endnu værd at læse. Størst Opmærksomhed vakte hans Afhandlinger om Skolens Forhold til Kirken. Han hævdede i disse, at Benyttelsen af Religionsundervisningen som udelukkende eller ensidig fremherskende Dannelsesmiddel var lige forkastelig fra et religiøst og et pædagogisk Synspunkt. Gejstlige Personer var i og for sig ikke egnede til at føre Tilsynet med Skolen, hvorfor Almueskolen maatte frigøres for det Afhængighedsforhold, hvori den endnu stod til Folkekirken. Artiklerne vakte stor Opsigt og stor Modstand fra Gejstlighedens Side. I den mundtlige og skriftlige Diskussion var Christens sine Modstandere langt overlegen. Desværre døde denne tiltalende og dygtige Pædagog allerede i 1855. Han var Schneekloths bedste Støtte og nærmeste Meningsfælle. Endnu maa nævnes som Medlem af samme Kreds daværende Magister, senere Professor Adolph Steen, Medlem af Rigsdagen, hvor han forsvarede de demokratiske Skoleprincipper. Han dirigerede parlamentarisk de 3 store Skolemøder. Han var en interes-

seret og fremskridtsvenlig Skolemand og stillede paa Skolemødet i Roskilde 1849 et motiveret Forslag om, at Skolen burde organiseres saaledes, at ethvert Barn med Flid og gode Evner fik Adgang til den højere Dannelse, altsaa ogsaa de saakaldte Almueskolebørn, samt at Mødet skulde tage under Overvejelse, hvorledes Demokratiet kunde komme til at gøre sig gældende i Skolens Indretning. Næsten med Bestyrtelse skriver en af Modstanderne af dette Forslag, at det var rene Ord, det var et Forsøg paa at overføre den franske Revolutions Grundsætninger paa dansk Grund — „og Forslaget fandt sine Forsvarere.“

Det var denne lille Gruppe, som kom til at føre Forsvaret for de demokratiske Skoletanker paa de 3 Landsmøder. Det siges af deres Modstandere, at de førte Kampen med en Energi, en Intelligens og en dialektisk Værdighed, som afvandt alle Beundring. Men det var kun et Mindretal af Lærerne, som kunde slutte sig til Gruppens radikale Forslag. Ved en Afstemning stod Schneekloth, der var københavnsk Repræsentant paa alle Møderne, ene mod 54. Oftest fandt Gruppen nogen Tilslutning hos Bondevenerne, sjældnere hos Grundtvigianerne. Men næsten altid gik Flertallet med de konservatives Synspunkters gejstlige Ordførere.

I Aarhus stod Kampen om Skolens konfessionelle Stilling. Diskussionsemnet lød: „Paa hvilken Art og Retning af Dannelse skal Almueskolen gaa ud? Og hvorledes skal navnlig Forholdet være mellem den religiøse og den øvrige almindelige Dannelse? Flertallet vilde bevare Religionsundervisningen i dens fulde Omfang, Grundtvigianerne vilde indskrænke den til Bibelhistorie og Luthers Katekismus, Schneekloth hævdede det Standpunkt, at Meddelelse af positiv Kristendom ligger udenfor Skolens Opgave. Han lagde Vægten paa Indvielsen i Troens dybe Sandheder gennem Forældrene og gjorde opmærksom paa Eksemplets Betydning for Guds frygt og Tro. Ordet skal støtte sig til Gerning, naar det skal have sin rette Livskraft. Som blot tillært er det magtesløst. En befalet Christendom er ingen Christendom. I Skolen skal findes Sandhed, og derfor Frihed. I religiøs Henseende gives ingen Majoritet og Minoritet, og det vilde kun lidet stemme med Christendommens Kærlighed, naar Majoriteten mere tog Hensyn til sin Styrke end til Minoritetens ogsaa ved Grundloven hjemlede Ret. Hidtil havde Almueskolen væsentlig været en kirkelig Institution, og den konfessionelle Christendom havde været dens Tyngdepunkt. Men desuagtet havde den ikke i forønsket Grad kunnet vinde sig

Folkets Agtelse. Der forelaa ikke Spørgsmaal om Religionens Bortfjernelse, men hvor og under hvilke Former den kunde finde sin bedste Pleje. Kirken vilde allerbedst kunne skærme Religionen mod Paavirkningen fra Tidens Strømninger, langt bedre end Skolen, der maatte blive en borgerlig Institution og paavirktes af de Kræfter, der gjorde sig gældende i det borgerlige Samfund. Ved den endelige Afstemning havde Forslaget faaet følgende Form: „*Almueskolen bør vedblive at undervise i den evangelisk-kristelige Religion*“. 54 [Repræsentanter stemte Ja, Schneekloth alene Nej. Hverken Christens eller Milo var Repræsentanter, Steen var Dirigent.

Ved Skolemødet i København, som holdtes i Universitetets Solennitetssal, talte Schneekloth for forbedret Løn for Skolens Lærere og udtalte, at han var vis paa, at Folket vilde være offervilligt, naar man blot lagde Afgørelsen i dets egen Haand. Til Undskyldning for Forældrene maatte han sige, at Staten havde Hovedskylden for Forældrenes nuværende Ligegyldighed, idet Staten havde erklæret sig alt formaaende og i Stand til ene at sørge for Undervisningen. Derved havde Staten tilintetgjort det Liv og i høj Grad svækket den Bevidsthed, som skulde være til Stede hos Forældrene, men han haabede, at Skolereformen atter vilde kalde den til Live.

Hovedspørgsmaalet ved dette Møde var Skoletilsynet. Christens vilde lægge Tilsynets Tyngdepunkt hos de kommunale Autoriteter, under Ministeriets Overtilsyn og under Samarbejde med Kredsinspektører, udnævnte af Undervisningsministeren. Kommunerne havde nemlig efter Grundlovens § 90 Selvregering i alle kommunale Sager, og Skolen var et kommunalt Anliggende. Kun for saa vidt den ny Skolelov skulde tillade en konfessionel Religionsundervisning i Almueskolen, var vedkommende Trossamfund berettiget til at føre Tilsyn dermed. Der kunde vel tilstaaes Staten Overtilsyn med Skolevæsenet, men Staten kunde lige saa lidt som Kirken være repræsenteret i Lokalbestyrelsen. Christens Standpunkt har altsaa i Realiteten været det, som i vor Tid er ved at vinde frem, at Staten skulde betale, men Kommunen have Ledelsen. Schneekloth gik endnu videre end Christens, idet han fuldstændig vilde udelukke Statens og Kirkens Indflydelse, saa at Amtsraadene skulde udnævne Inspektørerne og særlige Tilsynsmænd for Kirken bortfalde. Udvalget burde stræbe henimod, at den kongelige, den præstelige og den profetiske Værdighed atter forenedes. I 1848 havde Folket faaet sin kongelige Myndighed tilbage, vi skulde nu

stræbe hen til, at den præstelige og profetiske kom til. Og ifølge den præstelige Værdighed maatte man, selv om man var Almuesmand, kræve Ret til at have Tilsyn med den Undervisning, der meddeltes ens Børn. Og for at man skulde kunne have Tillid til den Mand, man overdrog dette Tilsyn, maatte man direkte kunne vælge ham. Han vilde ikke fornægte Værdigheden hos Præstestanden, thi saa fornægtede han jo sig selv. Han vilde, saa snart en sund Aand udtalte sig i Kirken, kæmpe for den, men saalænge Aanden var lænkebunden, i Løndom tilbede Aanden. Han vilde skamme sig ved, at den Kirkes Medlemmer, han tilhørte, skulde have større juridiske Rettigheder end en Jøde eller en Baptist. Han maatte afvise den Beskyldning, at de, der vilde stemme for Christens' Forslag, ikke skulde ønske, at Herrens Ord bragtes til de smaa. Dette vilde jo have været mere end en Majestætsforbrydelse, det vilde være en Synd mod den hellige Aand.

Ved denne Forhandling fik Christens og Schneekloth saa stærk Støtte af Kommunernes politisk interesserede Lærere, at Christens Forslag i det væsentlige gik igennem. Men som bekendt blev det helt andre Synspunkter, der lagdes til Grund for Skoleloven af 1856.

Ved Mødet i Odense 1852 var Undervisningspligten første Forhandlingsemne. Schneekloth var atter Talsmand for det mest radikale Standpunkt, idet han ikke blot hævdede Forældrenes ubetingede Ret til at lade Børnene undervise hvor og af hvem de vilde, men tillige bestred det offentlige Ret til at føre Tilsyn med denne Undervisning før Barnets fyldte 14 Aar. Kun under særlige Omstændigheder kunde en tidligere Kontrol finde Sted efter en Nævningedomstols Afgørelse. Paa ingen Maade kunde der tilkomme *Staten* nogen Ret til Indblanding, da Skolen var et Kommuneanliggende. Hele Schneekloths noget doktrinære Standpunkt i denne Sag var bestemt ud fra Forudsætningen om Forældrenes ubetingede Ret over Børnene, og Konsekvenserne dragne med Tilsidesættelse af alle praktiske Hensyn. Han gjorde udtrykkelig opmærksom paa, at han ikke letsindig havde fremsat dette Forslag, men samvittighedsfuldt prøvet det i et helt Aar. Han paralleliserede Forholdet med Pressens Frihed. Ogsaa denne kunde misbruges, men Frihed under Ansvar for Domstolene var paa begge Omraader den eneste Mulighed.

Naar Schneekloth var saa bestemt mod det offentlige Tilsyn med privat forberedte Børns Undervisning før det 14de Aar, var

Hovedmotivet, at en saadan Kontrol ensidig vilde dømme efter Kundskabstilegnelsen, ikke efter det, som han ansaa for det væsentlige, nemlig „*Barnets moralske Totalitet*“, som ikke kunde maales efter Pagina i Regnebogen, eller Kapitler i Lærebogen. Skolen burde først og fremmest være en opdragende Skole, og Overvurdering af den rent ydre Kundskabstilegnelse og de rent udvortes Færdigheder medførte en farlig Undervurdering af Karakterudviklingen. Vel kunde man sige, at naar Forældrene var ligegyldige for deres Børns moralske Opdragelse, maatte Skolen træde til. Men dersom Skolereformen ikke kunde støtte sig til en virkelig Majoritet og Interesse i Befolkningen, saa forstod han ikke, hvorledes den nogensinde skulde kunne gennemføres. Naar Staten hidtil saa stærkt havde accentueret Kundskabstilegnelsen i Skolen — noget, der i hans Øjne vel havde Værd, men ikke det højeste Værd — saa havde den derved bidraget til at fremkalde den Overbevisning hos Forældrene, at naar de blot sendte deres Børn i Skole, saa havde de opfyldt alle deres Forpligtelser. Derved havde Forældrene faaet en fejlagtig Maalestok for, hvad der egentlig var det væsentlige, og denne Vildfarelse maatte man paa alle Maader søge at udrydde.

Schneekloth har sjælden talt med større Varme for en Sag. Dette Spørgsmaal var for ham al Undervisnings og Opdragelses Kærne. Han fik ogsaa Støtte fra et lille Mindretal, og en af Provinsens betydeligste Ordførere, senere Overlærer Kraiberg i Aarhus, som tidligere havde været hans Modstander, erklærede, at han „i Schneekloth saa Manden, der var ilet langt forud for sin Samtid og naaet op til et Højdepunkt, hvorfra han vinkede til os, at ogsaa vi skulde se at komme med. Selv om Samtiden miskendte saadanne Mænd, saa skulde det dog vise sig, at hvis de ikke havde løftet deres Røst, vilde man have brugt 100 Aar til at frembringe det, som man nu maaske opnaaede i den halve Tid“. Men Flertallet var bestemt mod Schneekloth, og $\frac{3}{4}$ Del af Repræsentanterne stemte mod hans Hovedforslag.

Madvig var imidlertid gaet af som Kultusminister uden at have kunnet indfri sit Løfte om et Skolelovsforslag. De følgende Kultusministre foretog sig intet, og privat indbragte Forslag kunde ikke gennemføres i Rigsdagen. De store Forhaabninger, som man havde næret, blev bittert skuffede, Og Skuffelsen blev til Modløshed, da Reaktionen under Ørsteds Ministerium umuliggjorde frisindede Reformers af enhver Art. I en Nytaarsartikel 1855 ud-

taler Redaktionen af „Skolens Reform“ sig ret mistrøstig. Schneekloth og hans Venner havde, da Udsigterne for Lovgivningsreformer formørkedes, søgt at vække Lærerstandens Interesse for Reformen af Skolens indre Liv og Undervisningsarbejde, hvilket selvfølgelig havde slemme Mangler. Københavns Skoledirektør havde udsendt et Cirkulære til de københavnske Skoleinspektører om nye Undervisningsmetoder, og „Skolens Reform“ havde bragt dygtige Artikler om Lydmetoden, forbedret Regneundervisning, Anskuelsesundervisning, desuden som Tillæg til Tidsskriftet givet Læserne Lærebøger i forskellige Fag, udarbejdede efter moderne Synspunkter af dygtige Skolebogsforfattere. Samtidig havde Schneekloth og hans Venner ordnet en Række ugentlige Diskussionsmøder til Drøftelse af nye Undervisningsmetoder, fordi Skoledirektørens Skrivelse var blevet modtaget med stærk Opposition af dem, der hyldede de gængse Anskuelser.

Saa døde Christens i 1855. Schneekloth havde Aaret i Forvejen begyndt en Skole paa Vesterbro. Han forsøgte at holde Tidsskriftet gaaende med Milo som Medredaktør, men den 31te December 1856 maatte Redaktionen meddele Læserne, at de ikke længere saa sig i Stand til at fortsætte Udgivelsen af „Skolens Reform“.

III.

Naar Schneekloth trods sin Begejstring, sin Dygtighed og sin Veltalenhed aldrig naaede at vinde Lærernes Flertal for sig, saa skyldtes dette til Dels, at han var langt forud for dem i Maal og Idealer. „Der er,“ skriver en af hans Modstandere om ham, „enkelte Mænd, som ved deres ualmindelige Lyst og Dygtighed til at optræde ved offentlige Møder og ved at have Ordet i deres Magt søger at tilvende sig en Indflydelse og give deres Anskuelser en Vægt, som vanskelig ved selve Møderne lader sig bekæmpe, men som desuagtet langt fra ikke billiges af Almueskolelærernes Flertal“. Hans Meninger stempledtes som upraktiske Theorier og Paradokser, han „byggede Luftkasteller og stillede Sagen paa Spidsen“, eller det sagdes med endnu kraftigere Ord, at det hele var Dumhed, Indbildskhed, Frækhed eller tysk Blæreri, eller alle disse smukke Ting i Forening. „Er da Hr. Schneekloth en Skolens Messias, der kun behøver at tale, for at alle skulle lejre sig ved hans Fødder og lytte til hans enesaliggørende Skoleord og de for-

skruede Theorier, for ikke at sige vanvittige Ideer, han søger at forfægte“.

Men der var ogsaa andre Grunde. Hans holstenske Dialekt særtegnede ham som den fremmede, hans Tankesæt og Temperament var et andet, og han havde ikke de samme nationale Forudsætninger. Naar Rugaard i 1851, da Schneekloth mentes udset til en Skoleinspektørplads, for at skade ham paastod, at han i Marts 1848 sammen med andre Slesvigholstenere havde været paa Vej til Kiel med Damperen „Skirnir“, men havde ombestemt sig og hurtig var vendt hjem, saa var denne Paastand uden Beviser og ganske urimelig. Var Schneekloth først kommet paa Vej, var han næppe vendt om igen, thi han plejede aldrig at gøre noget halvt. Schneekloth har sikkert aldrig været Slesvigholstener, fordi han i København hurtig med Begejstring havde sluttet sig til den liberale og nationale Bevægelse. Han havde med Sjæl og Hjerte været saa levende med, at han endnu 30 Aar efter med hele Begejstringens Ild kunde dvæle ved Minderne fra den Tid. Han havde skrevet og talt om Opdragelsen som et nationalt Styrkemiddel, hans Hustru var dansk og han havde lært at elske det danske Sprog endnu mere, da han hørte det tale af sine Børn. Hvis Rugaards Paastand var rigtig, saa kunde Schneekloth ikke i Begyndelsen af 1849 have skrevet saaledes om Begivenhederne i 1848: „Medens vi nulevende Yngre hidtil maatte nøjes med at lære Historie, har vi i 1848 haft den Lykke at opleve og danne et Stykke Historie med. Jeg har været en af dem, der altid har opfordret til at stole paa Folkets Kraft og Folkeanden, men at der laa en saadan Fylde af Følelse, Kærlighed og Kraft skjult i Folket, som 1848 aabenbarede, det var ogsaa for mig en glædelig og løftende Overraskelse.“ Schneekloth var sikkert paa dette Tidspunkt naaet til at betragte Danmark som sit og sine Børns Land, og „han kunde i Treserne nævne Danmarks Navn, saa det brændte i os.“

Men trods sin nationale Udvikling havde han bevaret sin holstenske Dialekt, og dette voldte ham i Krigsaarene adskillige Ærgrelser og har ikke kunnet undlade at virke paa hans Tilhørere, selv om hans Læsere kunde glemme det. Han havde heller ikke national Fortid og nationale Minder fælles med de danske Skolelærere. Han kunde i de Aar ikke føle umiddelbart nationalt som de. Dette Forhold indeholder ogsaa nogen Forklaring af, at han den Gang stod ret fremmed overfor Grundtvig, hvilket er saa

meget mærkeligere, fordi hans og Grundtvigs Skoletanker havde saa mange Berøringspunkter. Formodentlig har et religiøst Moment været medvirkende. Schneekloth var, da han kom til København, Rationalist, og skønt hans religiøse Udvikling senere gik bort fra Rationalismen, har han endnu paa dette Tidspunkt haft ondt ved at forstaa Grundtvig. Han har ganske sikkert aldrig talt med Grundtvig, han nævner ham kun en enkelt Gang, og det er tvivlsomt, om han nogensinde har hørt en Prædiken af ham. Derimod er det muligt, at han omkring 1860 har nærmet sig det grundtvigianske Standpunkt noget mere. Spredte Ytringer af ham fra den Tid baade ved Lærermøderne i hans Skole og andre Lejligheder pegede hen i Retning af Grundtvig, og hans Religionslærer var en yderliggaaende Grundtvigianer.

Men i hvert Fald har han i Fyrrerne haft svært ved at forstaa det grundtvigske religiøs-nationale Syn, og ogsaa det grundtvigske Skolestandpunkt har været ham for udflydende. Derfor havde han kun lidt Samarbejde med Lærerstandens grundtvigianske Fløj. Han havde flere Berøringspunkter med de Lærere, der sluttede sig til Bondevennerne og Demokraterne, særlig Frølund. Han var en Tilhænger af lige politiske Rettigheder for enhver myndig uberygtet Mand, sammen med Alberti, Redaktør Grüne, Jernstøber Lunde o. a. var han i 1849 Medlem af den Komité, som forberedte „Haandværkerdannelses-Foreningen“s Adresse om den lige og almindelige Valgret; ved et Skolemøde i Roskilde indledede han ud fra demokratiske Synspunkter en Diskussion om, hvorledes Skolelærerne skulde forholde sig ved de forestaaende Valg til Rigsdagen. Det demokratiske bundede dybt hos ham og holdt sig usvækket til hans sidste Aar. Men Schneekloth var ikke som adskillige af de andre Lærere aktiv Politiker. For ham var trods demokratisk Sindelag Politik noget underordnet i Sammenligning med den centrale Følelse i al hans Virksomhed: *Respekten for Barnet*. Men alligevel var mange af Bondevennernes og Demokraternes Lærere hans nærmeste Meningsfæller i de Aar.

Men ogsaa selve hans pædagogiske Forudsætninger beredte ham paa forskellig Maade Hindringer. Han var Seminarist. Han havde uddannet sig til Lærer i Folkeskolen. Han havde ogsaa undervist i *tyske* Folkeskoler, men han var i København hurtig gaaet over i den højere Skole. Han var altsaa ret ukendt med den danske Folkeskole, hvis Sag han talte. Naar han ved Lærermøderne talte om Folkeskolens Børn, saa maatte hans Tanker gaa

til Holsten, og naar han talte om danske Børn, gjaldt hans egne Erfaringer ikke Folkeskolens Drengene og Piger, men Drengene i Professor Mariboers Realskole og Pigerne i det surlauske Pigeinstitut. Dette bragte noget abstrakt ind i hans Indlæg om Folkeskolens Undervisning, dens Lærerstand og Børn og har sikkert ofte svækket Virkningen af hans Ord.

Og vel var Schneekloth Seminarist, men paa en anden Maade end Datidens danske Seminarister. Hans Nationalitet, Karakter og Temperament var et andet. Han var nok dansk, men hverken Sjællænder, Fynbo eller Jyde, højst Københavner. Hans omfattende pædagogiske, historiske og til Dels naturvidenskabelige Studier hævede ham højt over Lærerne, som disse var flest. Han underviste Børn fra andre Samfundslag og omgikkes andre Kredse. Hans nærmeste pædagogiske Venner var Akademikere. Landsby-skolelærerne maatte se paa denne Gruppe, der undertiden kaldtes „Schneekloth & Co.“, som Folk, der stod udenfor Standen. Omgangen med disse dygtige Mænd var en Berigelse af Schneekloths aandelige Liv, men bidrog til at øge Dobbeltheden og derved vanskeliggøre hans Stilling indenfor Folkeskolelærernes Stand.

Der er aldeles ingen Tvivl om, at Schneekloths Hjerter var i Folkeskolen, og at han som Lærer i Mariboers Skole trods Anerkendelse fra alle Sider for dygtigt Arbejde følte, at han ikke var kommet derhen, hvor han hørte hjemme. Hans Arbejde uden for Skoletiden gjaldt udelukkende Folkeskolens indre og ydre Bygning, og han længtes efter at tage praktisk Del i dette Værk *indenfor* Folkeskolen. Saa søgte han i 1851 den ledige Inspektørpost ved Københavns østre Betalingsskole. Professor Mariboe og Seminarieforstander Jensen i Jonstrup gav ham fortræffelige anbefalinger for usædvanlig teoretisk og praktisk pædagogisk Dannelse, ypperlig Elementarundervisning og Evne til at bryde nye Baner. Men trods disse og andre ualmindelig gode anbefalinger fik han ikke Embedet, som blev besat med en teologisk Kandidat med 2den Karakter.

Det er sikkert, at Hovedgrunden til, at Schneekloth ikke blev agtet værdig til denne Plads, som han havde saa store Betingelser for at udfylde med Dygtighed, var hans seminaristiske Uddannelse. Han havde en god Eksamen, men han var Seminarist. Overordnede Stillinger i Folkeskolen blev den Gang altid besatte med Teologer. Som Bestyrelsesmedlem af pædagogisk Forening havde Schneekloth i 1842 uden Resultat været Medunderskriver

paa en Ansøgning til Roskilde Stænderforsamling om Seminaristers Ligeret. Da der i 1847 opsluges 4 Skoleinspektørpladser i København for teologiske Kandidater, havde han været med til at rejse en energisk Protest mod den Tilsidesættelse, der herved vistes hans Stand. Der opnaedes denne Gang saa meget, at Seminarister for Fremtiden fik Lov at *søge*. Som Seminarist fra Tønder Seminarium havde Schneekloth formelt set samme Ret. Rugaards tidligere omtalte Angreb har neppe haft nogen Indflydelse, thi ogsaa efter dette ventede Schneekloth at blive ansat.

Han fik ikke den Plads, som han kunde synes selvskreven til. Hans Forsøg paa at vende tilbage til Folkeskolen var strandet. Hans økonomiske Forhold var smaa, hans Timelærerstilling har ikke i Længden kunnet tildrædsstille hans Trang til pædagogisk Initiativ. Han ønskede at have en pædagogisk Virksomhed for sig selv og besluttede sig da til i 1854 at oprette en Realskole paa Vesterbro, som den Gang endnu havde et ganske landligt Præg. Men for at kunne lede en saadan Skole paa københavnsk Grund skulde han underkaste sig Institutbestyrerexamen af højeste Grad. Thi Schneekloth var jo kun Seminarist. Med Rette mente han og andre, at dette vilde være Tidsspilde for en Mand paa 42 Aar med 7 Børn, naar han i Praxis og som Leder af Tidens bedste pædagogiske Tidsskrift og som en af de nye Skoletankers mest ansete Ordførere havde lagt fremragende pædagogisk Dygtighed for Dagen. Men trods en fortræffelig Anbefaling fra to af Datidens mest ansete Skolemænd, den pædagogiske Professor Dr. phil. Lange og daværende Rektor Borgen ved Metropolitanskolen, varede det længe, før den kongelige Direktion for Skolevæsenet vilde give ham den ønskede Tilladelse.

Det er ikke underligt, at Schneekloth er blevet bitter. I 1851 tog han Tilsidesættelsen sagtmødt og med Lune og gjorde i en samtidig Tale et Par Bemærkninger om „de Intelligentes“ Foragt for Seminaristen og om teologiske Kandidater, der maaske overgik Seminarister i Dannelse, men ikke var deres Ligemænd i Interesse for Skolen. Men i 1854 vaandede hans Selvfølelse sig. Han havde som ung været saa stolt over, at han var Seminarist. Nu følte han med Bitterhed, at han kun var Seminarist. I „Skolens Reform“ for 1854 findes mellem hans halvbiografiske Fortællinger under Overskriften „*Kun en Seminarist*“ en fingeret Forespørgsel fra en Lærer, som forlader København for at tage imod en fast Ansættelse, „hvis Mage jeg i København aldrig vilde have opnaaet, netop fordi

jeg var Seminarist“ -- man tænker straks paa Embedet i 1851. Og Redaktionen (∴ Schneekloth) svarer, at medens en Seminarist i Hertugdømmerne naar frem til de ledende Stillinger i Skolen, er det i København en Umulighed selv for den dueligste Seminarist „at faa Rachel, om han aldrig saa troligen har arbejdet den fulde Tid for Lea Om det er slaaet fejl med Studeringen, saa at det ikke kunde bringes videre end til Student, om nogen ikke kan fremvise andre pædagogiske Kvalifikationer end den, der mulig kan findes i at være forulykket i en eller anden borgerlig Haandtering, vil det i den dannede offentlige Mening langt mindre være til Hinder for Forfremmelse og Udmærkelse, end den Omstændighed, at vedkommende er Seminarist. At være Seminarist er ligefrem uhæderligt, er formelig en Skam

Schneekloths Virksomhed for Folkeskolens Reform standser naturlig, da hans Tidsskrift „Skolens Reform“ ophører i 1856, og da samtidig hans egen Skole lægger Beslag paa hans Kræfter. En enkelt Gang møder man senere hans Navn som Taler ved Skolemøderne i Roskilde, hvor han bl a. faar Anledning til at forsvare den offentlige Skole mod Friskolemændenes overspændte Angreb. I Tiaaret 1858—68 var han den bærende Kraft i Frederiksberg Skolekommission og lagde i disse Aar med stor Dygtighed Grunden til en ny Organisation af Kommunens Skolevæsen. Han var altid det fattige Barns Ven. I 1869 nedlægger han i en lille Afhandling: „Fattigskole—Almueskole“ en energisk Protest mod at sondre Folkeskolens Elever i Afdelinger efter Forældrenes økonomiske Evner. Grundlovens § 85 betegner et Vendepunkt for det fattige Barns sociale Stilling ved at give det fri Undervisning i den fælles Folkeskole, og enhver Deling af Folkeskolens Børn efter Formue vil tvinge de fattigste ned i en Afdeling, som i Virkeligheden er en Fattigskole, hvorledes man saa end vil kalde den. Grundlovens § 85 og Indførelsen af almindelig Værnepligt er, naar de fuldstændig gennemføres, af saa alvorlig Betydning for det fattige Barn og tillige for vor hele Udvikling og Sammenslutning som kraftigt Folk, at enhver, der elsker sit Folk og sit Land, maa føle sig forpligtet til at hjælpe ogsaa det fattige Barn til dets Ret. Man mærker i dette lille med Varme skrevne Indlæg den samme Ærbødighed for selv det fattigste Barns Ret, som havde været Drivkraften i hans mundtlige og skriftlige Agitation for 20 Aar siden.

IV.

Endnu før Skoledirektionen havde givet sin Tilladelse, havde Schneekloth i December 1853 udsendt en Meddelelse til Forældre, om at han agtede at aabne „en højere Undervisningsanstalt saavel for Drengene som for Piger,“ og han havde som Berettigelse for, at han ogsaa vilde grunde en Pigeskole, anført, at han havde arbejdet 14 Aar ved det „surlauske Pigeinstitut“ og 11 Aar ved „Danneqvindeskolen“. Den 2den Maj 1854 aabnedes begge Afdelinger. Drengeskolen i et Par smaa Stuer i et Havehus, Vesterbro 47 A nær ved Enghavevej, Pigeskolen Vesterbro 57, 1ste Sal, i Schneekloths private Lejlighed. Han begyndte med 7 Drengene og 5 Piger, af hvilke 2 Drengene og 1 Pige var hans egne Børn. Naar Schneekloth oprettede 2 Skoler, var det dels af Hensyn til sine egne Børn, dels fordi han mente, at Familielivets Enhed ønskeliggjorde Enhed i Søkendes Opdragelse, saa de kunde vokse op sammen med fælles Interesser, efter de samme Undervisnings- og Opdragelsesprincipper. Han henstillede til Forældrenes velvillige Overvejelse, om den ængstelige Afsondring af Børnene, som man ofte troede at maatte gøre i Udviklingens, Dannelsens og Moralitetens Tjeneste, ikke netop medførte Onder, der var langt værre end dem, man vilde bekæmpe. En saadan Adskillelse var ikke begrundet i Barnets egen Natur. Livets Maal er ens, og det vilde ved en nærmere Betragtning vise sig, at Undervisningen for Pigerne havde samme Maal og væsentlig var henvist til de samme Midler, som hos Drengene, og at den generelle Forskel mellem Pigens og Drengens Individualitet ene har sin Grund i den ejendommelige Maade, hvorpaa den erhvervede Erkendelse forarbejdes af dem. „Om det ogsaa ikke staaer i denne Skoles Magt at rokke den herskende Tankegang med Hensyn til *den pædagogiske Quarantaine*, saa nærer den dog Haab om ved sin hele Indretning nogenlunde at kunne formindske de slemme Følger deraf. I hvert Tilfælde skal den staa imod, naar en ren materiel Livsbetragtning vil gøre sig gældende med Hensyn til Pigerne Undervisning. Det er sørgeligt, at Forældre med Hensyn til Dannelsen ofte gør saa stor Forskel paa Drengene og Piger . . . Naar man ser hen til den Trang, Kvinden har med Hensyn til sin egen Tilværelse, og den Brug hun har for Undervisningens Skatte i sin Stilling som Husmoder, hvor hun jo ikke alene færdes i de ydre Sysler, men ogsaa skal oplade Børnenes Øjne og Hjerter for alt godt og ædelt, ligesom vogte den hellige Ild, saa bliver det uforsvarligt at sætte

Pigerne paa Kundskabens Overdrev, medens man giver Drengene den hele Fylde.“

Det var lignende Forudsætninger og Synspunkter, som 20 Aar senere fik Palmgren til at oprette sin Fællesskole i Stockholm. Man undres noget over, at Schneekloth ikke naaede til samme Resultat, da han selv i Princippet var en Ven af Fællesundervisning. Han havde ikke blot været Elev og Lærer i holstenske Fællesskoler, men han havde i 1849 blandt sine Theses for „Folkeskolen for og ved hele Folket“ ogsaa opstillet Kravet om „*fælles samtidig Undervisning*“ for Dreng og Piger. Tanken har optaget ham stærkt, han var i den Henseende som i saa mange andre forud for sin Tid. Sikkert har han ønsket at anbringe sine egne og de andre Forældres Sønner og Døtre paa de samme Bænke, men han har indset, at Tiden endnu ikke var moden for et saadant Forsøg i en højere Byskole, og han har af praktiske Hensyn maattet opgive Tanken.

Nogle Aar senere opstillede Schneekloth følgende Grund-sætninger for Pigerne Undervisning:

- 1) Pigerne har Adkomst til væsentlig samme Dannelse, som Drengene har Trang til.
- 2) Pigerne er væsentlig i alle Retninger ligesaa dannelige (perfektible) som Drengene.
- 3) Pigerne Dannelse fremmes bedst og fyldigst væsentlig ved de samme Midler og paa samme Maade, som erkendes for at være de bedste for Drengene, altsaa:

Den opdragende Undervisnings Maal og Midler bør væsentlig være de samme, hvad enten der er Tale om Dreng eller Piger.

Disse Meninger, som synes vor Tid ret selvfølgelig, stod i stærk Modstrid med det daværende dannede Publikums Opfattelse af denne Sag. Kort forinden havde en Moder i de af Hertz udgivne „Ugentlige Blade“ (1859, Nr. 16 og 17) skrevet en Artikel om Husvæsenet og Pigerne Opdragelse og bl. a. fremsat følgende Udtalelser:

„Dine Sønner kan du sende i Skole uden for dit Hus, thi de kan ikke tidlig nok vænnes til at færdes i Livet og taale al Slags Temperatur. Dine smaa Piger er finere Planter, som bør gro under dine Øjne, under din Opsigt, og ikke i vore Institut-kaserner

I vore Pigeinstituter læres paa en Gang for meget og for lidt; for lidt til at det kan fæste rigtig Rod; for meget til at faa Pigerne

selv til at tro, at de intet kan. Ved at opdrages i disse Kvindekaserne, bliver de ganske rigtig smaa Soldater i det kvindelige Emancipationsregiment

Det er ugraciøst, at Pigebørn skulde vandre paa Gaden, hvad Vejr det end er; de opdrages formelig til smaa Gadestrygere

Hun behøver ikke saa megen Lærdom, som man har indbildt dig; hvad hun behøver, kan du selv lære hende, hvis du vil“

Dette Indlæg fremkaldte i samme Ugeblad en Indsigelse fra en Lærerinde, som spørger, om det ikke var muligt, at der fra de gode Pigeinstitutter kunde udgaa: „trods alle smaa og store Fejl-greb, trods alle forskyldte og uforskyldte Mangler og Vanskeligheder, unge Kvinder, der nok gad høre tale, men langt fra vovede at tale med om Politik, Poesi og Kunst, der med Sans og Følelse for alt skønt forbandt en inderlig Sky for at bære Følelsen til Skue eller bringe dens unge Rørelser til Torvs? unge Kvinder, der havde lært at tie, og i hvis stille ydmyge Liv Tankerne fik Lov til at forme sig og Hjertet til at udvide sig?“ Protesten er næsten lige saa oplysende som Artiklen om, hvad man den Gang i vide Kredse ansaa for sand Kvindelighed. Schneekloth tog mindre æterisk og mere mandigt paa Sagen. Han slutter af den ovenfor citerede Afhandling, at man kommer paa Afveje, naar man ikke forstaa det fælles menneskelige i Drengenes og Pigenes Natur. Med stor Skarphed fremdrager han de mange urimelige Fordomme, der hindrer særlig Mødrene i at faa en rigtig Opfattelse af deres Døtres aandelige Udvikling. A. vil ikke have sin Datter undervist i Naturhistorie, fordi hun væmmes ved at se det indre af et Dyr. B. har aldrig kunnet forstaa Regning, derfor skal hendes Datter have det mindst mulige at gøre med dette Fag. C. søger Deltagere til sin Datter i et Kursus i Historie. Hun har nemlig medbragt en Professorinde fra Frankrig, der i 12 franske Foredrag skal give en Udsigt over Verdenshistorien, for at denne saaledes kan blive tilbørlig interessant og lærerig og give Stof til historiske Afhandlinger paa Fransk, og „hun var saa heldig at finde Deltagere“. E. forarges over, at der ofte af mange anvendes saa ringe Tid paa Haandarbejde, thi efter hendes Mening er dette Fag af ganske særlig Betydning for den sande kvindelige Dannelse, medens G. finder det i høj Grad forkasteligt, at Pigebørn gøres bekendt med Naturens almindelige Love, da den kvindelige Umiddelbarhed vil kunne lide derved. Schneekloth ender med at erklære, at det er en ligefrem Forvanskning af den kvindelige Natur, naar man

giver Begrebet Kvindelighed et Indhold og en Begrænsning, der gør Kvinderne uskikkede til med Bevidsthed og Selvbestemmelse at erkende og følge Livets Maal. Det vilde dog være en komplet Miskendelse af Kvindeligheden, naar den søgtes i et sentimentalt Føleri, der ikke støttedes af Forstand eller Fornuft, i en blind Hengivenhed og Underkastelse uden Selvbestemmelse og i en ved skiftende Moder normeret ydre Fremtræden, i bløde Former og i et hensmægtende Væsen uden fysisk Kraft. Den Slags Kvindelighed maatte det være Opdragelsens og den opdragende Undervisnings Sag at modvirke, hvis det ikke skulde gøres til Usandhed, at ogsaa Kvinden er skabt i Guds Billede og har samme menneskelige Bestemmelse og Opgave som Manden.

Ud fra dette Grundsyn var han straks ivrig for at skaffe Pigerne en god Gymnastikundervisning, hvilket Fag paa den Tid sjældent fandtes i Pigeskolerne. „Det er jo en Kendsgerning, at en stor Del af de fysiske Onder, hvorunder Kvindekønnet lider, er en Følge af en forsømt fysisk Udvikling. Der er vel ingen, som kan være blind for den Fare, som navnlig de unge Piger er udsatte for ved den evindelige Stillesiddende og ved den Slappelse. Musklerne er udsatte for ved ikke at bruges.“ Han angriber stærkt Tidens Opfattelse af Kvindelighed, der forlanger noget æterisk hensmægtende, der banlyser en frisk og frejdig Kraft og hader alle Bevægelser, der kan vidne om Sundhed og Livsfylde. „Mens Drengene faar Lov til at lege og boltre sig, bliver en Pige skammet ud, hvis hun faar Lyst til det samme. Hun skal gaa med Snørliv, bære Parasol og Slør, Muffe og Muffediser, eller hvad hele dette Apparat hedder, hvorved Naturen skal rettes og Solen og Luften holdes ude. Gud hjælpe den Pige, der møder i et Dameselskab med et af Luften og Solen paavirket Ansigt og med en Taille, der ikke er tildannet efter den moderne Smags Regler. Gymnastik er en Nødvendighed i Pigeskolen, for at Pigerne kan faa et kraftigt Legeme, der kan være et Værktøj og en passende Bolig for en kraftig Aand, der vil løse Livets Opgave for Alvor“. I 1857 indførte han Gymnastik som valgfrit Fag i Pigeskolen, og 2 Aar efter gjorde han med Stolthed opmærksom paa, at de gymnastiske Øvelser ikke havde været uden Følger, eftersom enkelte Forældre havde yttret, at deres Pigebørn var blevet for vilde i Hjemmet, og at de ogsaa der vilde anstille Legemsøvelser. „Skønt det fremførtes som en Indvending, saa har jeg dog stadig taget det som en Anbefaling for disse Øvelser og et Vidnesbyrd om, at der var sat Kræfter

i Virksomhed, som hidtil var holdt i Fangenskab.“ Men det varede dog flere Aar, inden han vandt Hjemmene for sit Syn. Særligt var mange Mødre betænkelige, og Betæneligheden voksede, da det rygtedes, at Pigerne gjorde Gymnastik i Bukser. Skolen modtog adskillige Klager og Indsigelser i den Anledning.

Ogsaa med Hensyn til Haandarbejde havde han adskillige Vanskeligheder, fordi Mødrene krævede flere Timer for Faget, end han var villig til at indrømme det. En lille Programafhandling fra 1859 har sikkert skaffet ham mange Uvenner. Han erklærer, at Skolen maa bedømme Haandarbejde som alle andre Fag ud fra de Bidrag, Faget yder til aandelig Udvikling og almen Dannelse. Den ægte Kvindelighed bør ikke saa meget søges i Arbejdet, Kvinden beskæftiger sig med, men meget mere i den Aand og den Stemning, i hvilken Arbejdet udføres. Allermindst beskyttes og plejes Kvindeligheden ved det, man nu kalder Haandarbejde, opfattet og bibragt som en udvortes Gerning. Hvis det var saaledes, at Beskæftigelsen med Haandarbejde i høj Grad fremmede Kvindeligheden og det i samme Forhold, som Beskæftigelsen tiltog, saa maatte Syjomfruerne fortrinsvis blive sande Forbilleder paa Kvindelighed, noget som selv en blind Forkærlighed for Haandarbejde neppe vil paastaa. Tvertimod er Haandarbejde, jo større den erhvervede Færdighed bliver, uafhængig af Aandens Liv, altsaa *aandløs*, hvilket tydeligt fremgaar af, at Haandarbejdstimerne kan benyttes til at øve Børnene i Hovedregning eller i at tale Fransk, mens Fingrene mekanisk bruger Naalen og Strikkepindene. Derfor kunde Skolen kun give Pigerne den absolut nødvendige Tid til dette Fag og maatte fraraade Mødrene at give deres Døtre yderligere Arbejde i kvindeligt Haandgerning hjemme. Saa maatte Skolen da meget mere anbefale at give Døtrene huslig Beskæftigelse, som tillige vilde medføre en gavnlig Bevægelse.

Stejl og doktrinær som Schneekloth var, naar han en Gang var naaet til et Standpunkt, har det faldet ham haardt at vige for Mødrenes Krav paa dette Punkt. Han veg ogsaa kun, for saa vidt som han gik ind paa *Ekstratimer i Haandarbejde efter Skoletid*.

Derimod har Schneekloth ikke vovet at gaa mod Strømmen med Hensyn til Undervisningen i fremmede Sprog. I en af sine første Artikler i Fyrrerne havde han snertet de københavnske Pigeskoler, i hvilke Børnene „foruden mange andre Ting lærer Dansk, Tysk, Fransk, Engelsk og i en Skole endda Islandsk (!)

og alt det, inden de er 14—15 Aar.“ Alligevel fandtes paa hans Indbydelsesskema i 1853 alle 3 Hovedsprog som Fag i Pigeskolen. De læstes senere alle samtidig fra 5te Klasse, og i øverste, 8de Klasse, desuden Svensk. Det faldt nu i hans Lod at høre ilde for den overdrevne Sprogundervisning i hans Skole i en lang Anmeldelse af Skolens Programmer i „Hesperus“ 1860. Schneekloth beklagede selv dette Forhold, og kan vor Tid, som arbejder med 4 Sprog i Mellemskolens 4de Klasse, dømme den gamle Mester?

Pigeskolens Elevtal steg hurtigt fra 5 Elever i 1854 til 104 i 1858 og 120 i 1860. Det var hovedsagelig kun af Navn, at Milo var Medbestyrer, saa at Schneekloth havde Hovedledelsen af denne Afdeling. Han underviste særligt i Regning og Naturlære i de øverste Klasser. Det var ham en Sorg, da Pigeskolen nedlagdes i 1881, for at der kunde indvindes Plads til den stadig voksende Drengeskole.

V.

Drengeskolen voksede endnu hurtigere end Pigeskolen, og allerede i 1856, da de to Afdelingers samlede Elevtal var steget til 95, flyttedes begge til den Bygning paa Værnedamsvejen, som var rejst ved Ministeriets Velvilje. Skolen havde faaet sit eget Hjem. I 1857 var Drengeskolens Elevtal 125, i 1860: 244, i 1864: 374.

Schneekloth var ikke i samme Grad Leder af Drengeskolen som af Pigeskolen. Han var det ikke formelt, fordi han, da Skolen ogsaa blev Latinskole, manglede de nødvendige Forudsætninger for at kunne faa Dimissionsret til Studentereksamen, og han var det heller ikke reelt, fordi han ikke kunde kontrollere Undervisningen i Latin og Græsk i Latinklasserne. Allerede fra Efteraaret 1854 var hans gamle Ven, Cand. theol. F. A. Milo, bleven knyttet til Skolen som Medbestyrer, og da Skolen i 1863 fik Dimissionsret til Artium, blev denne givet til begge under ét „under Forudsætning af, at De vedbliver at bestyre bemeldte Skole i Forening“. Ganske naturligt fik Milo det væsentlige Tilsyn i de højere Latinklasser, i hvilke Klasser Schneekloth sjældent læste. Efter 1868 ophørte han paa Grund af tiltagende Døvhed at undervise i Drengeskolen, saa at han havde vanskeligt ved at følge med Elevernes Flid og Fremgang ved Selvsyn, særligt i de øverste Klasser. I Halvfjerd-

serne kom han kun hver 6te Uge i disse Klasser for at aflevere og oplæse Lærernes Vidnesbyrd. Han ledsagede denne Oplæsning med ofte højtstemte Formaninger og Advarsler mod „Blødagtighed“ og „moralsk Fordærvelse“. Skønt Eleverne havde en voldsom Respekt for ham, kunde det hælde, at en af dem, i Tillid til „Gamles“ Døvhed, vovede at fremmumle en kaad Bemærkning som Svar. Paa et hurtigt Glimt i Schneekloths Øjne kunde man se, at han anede noget saadant.

De to Bestyrere delte Arbejdet mellem sig saaledes, at Schneekloth overtog Forhandlingerne med Hjemmet, medens Undervisningsplanen, Indberetningerne til og Forhandlingerne med Ministeriet og lignende Anliggender laa under Milo. Kun Schneekloths Navn stod under de aarlige Indbydelsesskrifter, og han forbeholdt sig den straffende Myndigheds øverste Instans.

Milo var pædagogisk set Schneekloths Meningsfælle, men lagde mere Vægt paa Kundskabstilegnelsen end Schneekloth, for hvem Skolens opdragende Gerning var det første. Milo var ikke en Mand med nye Ideer, men en interesseret Pædagog, og desuden en kritisk-prøvende Natur. Dette har sikkert, særligt i de første Aar, været af stor Betydning for Skolens rolige Arbejde, da Schneekloth, som havde tilbragt 14 Aar med Agitation for højtstræbende Idealer, med sin hele gærende Natur let grebes og begejstredes for nye Ideer, som han hurtig ønskede at faa virkeliggjorte. Der var Enhed i hans pædagogiske Udvikling, men han var en Enthusiast, der vanskelig kunde give sig Tid til de nødvendige Overvejelser, naar nye Tanker tiltalte ham. Milo har ofte maattet holde igen i disse Aar og har sikkert netop derved frelst Skolen ud af mange Vanskeligheder. Ligeledes siges det om ham, at han med sit klare og kritiske pædagogiske Overblik mangan Gang har ledet de yngre Lærere og ofte i Stilhed jævnet Vejen, naar Schneekloth med sin iltre energiske Karakter havde gjort et Udfald mod en af Medarbejderne og i sin Iver styrtet alt i Ruiner. Ofte har en Lærer først gennem Milos sagtmodige, men klare Redegørelse faaet Blik for den pædagogiske Ide, som havde givet Anledning til et saadant Udfald fra Schneekloths Side. Et smukt og sandt Billede af de to Mænds Forhold og Betydning for Skolen er givet af Skolens mangeaarige Græsklærer, Kollaborator Christensen-Schmidt, i den Kantate, som han skrev til Skolens 25-Aars Jubilæum, den 2den Maj 1879:

[Til Prof. *Schneekloth*].

Hil dig, du gamle og dog saa unge,
 du, som i de lange Aar din Kurs ej forlod!
 Aldrig hang Sejlene slappede og tunge,
 hvert et Medbørspust du at nytte forstod.

Maalet du kendte,
 aldrig du vendte

Tanken fra den fjerne, den lysende Havn,
 gennem Børnevrimlen
 efter Stjernehimlen

mod det faste Nordpunkt du styred Snekkens Stavn,
 og naar Mandskabets Kraft Storm eller Havblik lammed,
 dit varme Ord det sjunkne Mod opflammed.

[Til Prof. *Milo*].

Hil dig, du stille og dog saa stærke,
 du, som i de lange Aar paa Udkig har staaet,
 varligen spejdende efter hvert et Mærke!

Uden dig var Snekken maaske dog forgaaet.

Vaagende nøje
 stedse dit Øje

agted paa, at klart var hvert Takkel og Tov;

lumske Kastevinde,
 Skærene de blinde

vidste du at skønne, som trued Top og Bov,
 og naar Sanser og Vid gøglende Luftsyn hilled,
 du holdt igen, at ingen sig forviled.

Skønt Schneekloth som Skolebestyrer havde væsentlige Mangler, baade formelle og reelle, er det ingen Tilfældighed og heller ingen Uretfærdighed, at han blev Nr. 1 af de to, og at Skolens Navn fra „Latin- og Realskolen paa Værnedamsvejen“ i 1883 efter hans Død ændredes til „Schneekloths Latin- og Realskole“. Trods alt var han den betydelige pædagogiske Personlighed, en Opdrager af Guds Naade, Manden med det store Vingesus, som kunde fortrylle den enkelte og en Forsamling. Derfor blev han en Opdrager, ikke blot af Skolens Ungdom, men ogsaa af Skolens Lærerstand, der beundrede og saa op til ham med Taknemlighed for alt, hvad han var for dem. Det var hans Aand og hans Ideer, som prægede

Skolens Arbejde. Og det var ogsaa væsentligt hans Navn, der udadtil kastede Glans over Skolen. Der har i Aarenes Løb været megen faglig Dygtighed i denne Skole, men det mest ejendommelige og det, som i hele Perioden særtegnede netop denne Skole, udgik dog fra dens Leder.

Som Redaktør af „Skolens Reform“ havde han udtalt sin Forundring over, at Skolernes Programmer i saa ringe Grad vidnede om den Surdej, der syrede Skolens Gerning, og han havde sat dette i Forbindelse med Tidens pædagogiske Indifferentisme, som prægede Hjemmene og sløvede Skolerne. „Men hvor findes den Herkules, som kan gøre Ende paa dette mangehovede Uhyre?“ Schneekloth beklager sig i Skolens første Programmer over Publikums Mangel paa Ansvarsfølelse over for Skolen og dens Gerning. „Medens næsten hver Købstad har sin egen Avis, medens Industriens, Handelens og Agerdyrkningens Anliggender drøftes dels i Dagspressen, dels i særlige Organer, har Opdragelsen og Undervisningen ikke et eneste Tidsskrift, der kan yde Vejledning og give Støtte i den daglige Gerning, uagtet dog Tusinder og atter Tusinder er sysselsatte med at opdrage og undervise. Industriforeningens store Sal er fyldt, naar der holdes Forelæsninger, men det pædagogiske Selskab i København har indskrænket sin Virksomhed til at indkræve Kontingent af de faa Medlemmer, der af gammel Vane hænger ved. De Bidrag, Dagspressen af og til yder for at hjælpe Sagen paa Gled, er som Draaber i Havet og bortskylles alt for tidt af Tidens rivende politiske og materielle Strøm. Medens Samfundet i alle Livsretninger forlanger Fagdannelse foruden almindelig Dannelse, er man ingenlunde saa nøjeregnende, naar det gælder Børnenes Opdragelse og Undervisning, særligt da i de højere Skoler. Alle disse Tanker maa bringes ind paa Livet af Forældrene, for at de kan vaagne op til Forstaaelsen af eget Ansvar. Maalet med de Afhandlinger, Skolens Programmer bringer, er ikke at sætte nogle mere eller mindre smukke Talemaader om Opdragelse og Undervisning i Omløb, eller at yde Bidrag til en pædagogisk Konversation, eller at fremtvinge en pædagogisk Hikke. Maalet er at føre til en rolig, stille Overvejelse, der kan bringe den daglige Gerning under Idealets Belysning og Samvittighedens Herredømme.“

Schneekloth var en Mester i den Kunst at skrive smaa pædagogiske Afhandlinger og Skizzer, indholdsrige og letfattelige uden særlige pædagogiske Forudsætninger. Man maa sammenligne hans Skoleprogrammer i Tiden 1854—1870 med andre Lærskolers i

samme Periode for ret at forstaa hans Overlegenhed, ikke blot med Hensyn til Ideer og Indhold, men ogsaa med Hensyn til Form og Sprog. De staar endnu som det uopnaaede Forbillede for andre danske Skoler. Nogle af dem peger endnu fremad mod ikke naaede Maal.

I disse Artikler findes de Grundtræk, som prægede hans hele Personlighed, særligt hans strenge Pligtfølelse og Pligtkrav. Schneekloth var et Pligtmenneske, og hans Følelse af eget Ansvar var altid stor. Han stillede store Krav til andre som til sig selv, baade til Eleverne og til Lærerne. En blødagtig Behandling af Eleverne kunde efter hans Opfattelse bane Vejen for det umoralske. Derfor var han ikke bange for at bruge Spanskrøret, som hans egen kære Lærer i sin Tid havde gjort, men han forbeholdt betegnende nok sig selv denne Ret. Han stillede ogsaa store Krav til Lærerne. Lærerne skulde være Opdragere, men først skulde de opdrage sig selv. Thi Barnet havde ikke blot Pligter, men ogsaa en hellig Ret, og denne Ret burde ikke krænkes. Et af hans Fyndord i de mundtlige Diskussioner havde været: *Respekt for Barnet*, og han krævede nu af sin egen Skoles Lærere den samme Opfattelse. Naar han mente, en Dreng havde Ret over for sin Lærer, tog han ikke i Betænkning at meddele denne det med rene Ord, selv om han derved følte sig krænket. I en Artikel om „Opdragelse og Selvopdragelse“ skriver han følgende, som har blivende Værd: „Respekt for Pligten kan ikke fremkaldes hos de unge, uden at Læreren giver Eksemplet. Hvad Virkning skal det have, at en Lærer forlanger udelt Opmærksomhed, naar han selv med sine Tanker kun er halvt ved Undervisningen eller endog beskæftiget med noget uvedkommende; at en Lærer forlanger en høflig, ærbødig Adfærd og god Holdning hos Eleverne, naar han selv er hensynsløs i sin Tiltale til Børnene og efterladende i sin egen Stilling. Kan en Lærer vel med nogen Ret og Udsigt til Virkning tiltale Børnene for at komme for silde, naar han selv som oftest kommer sildigere end den sidste? Vil det ikke være en Urimelighed at forlange, at Børnene skal have Interesse for Undervisningen og med Omhyggelighed forberede sig til den, naar man selv keder sig ved Undervisningen og ikke har haft Lyst eller Stunder til omhyggelig Selvforberedelse. Det er jo Lærerens Pligt at bringe Børnene til at holde sig Skolens Orden efterrettelig; men hvorledes vil han være stillet i saa Henseende, naar han selv idelig gør Brud paa denne Orden. Opdragelse fremmes langt mere

ved Eksemplet end ved Forskrifter, og ogsaa for Skolens Vedkommende maa Selvopdragelse gaa forud for Opdragelse.“

Skönt Schneekloth havde et skarpt Blik for, at Eleverne i de højere Klasser undertiden pressesedes for haardt, og en Gang udbrød: „Leve de daarlige Lærere — havde vi ikke dem, tog vi Livet af Børnene,“ fik dette ham ikke til at mindske Kravene til Elevernes Pligtarbejde. Han satte Kundskaber højt. Men dog var ikke Kundskabstilegnelsen, men Karakterdannelsen for ham det væsentlige. Men denne Opgave tilkom først og fremmest Hjemmet og kunde kun løses tilfredsstillende af Fader og Moder i Forening, *men slet ikke uden Moderens Hjælp*. Han har tænkt paa sin egen dygtige Moder, der havde opdraget ham i Tugt og Guds frygt. Barnet hørte først og fremmest hjemme i Familien. Skolen var kun tjenende. „Huset er Skolens Rod“. „Læreren er Husets Hjælpelærer“. Uden den moderlige Kærlighed var alt, hvad vi kalder Opdragelse, et Selvbedrag. „Naar vi for Manden skulde foredrage Pædagogik, saa vilde denne kunne sammenfattes i en eneste Regel: Hav Ærefrygt for den moderlige Kærlighed, søg at vinde, styrke og understøtte denne for Børnenes Opdragelse.“

Ud fra saadanne Forudsætninger maatte Schneekloth fordømme Opdragelsesanstalter. Om dette Æmne har han i Programmet for 1867 skrevet en Artikel, som burde læses af Forældre i 1912, før de uden tvingende Grund sender deres Børn bort fra Hjemmet. Schneekloth bestrider, at de bedste *Opdragelsesanstalter* kan give Børn en bedre *Opdragelse* end den gode Familie. Idet han gaar ud fra, at der vel næppe er nogen voksen, som kunde ønske at bortbytte sine Barndoms minder fra Hjemmet, fortsætter han, at det vil være et stort Tab for Barnet, naar det skilles fra Hjemmet, inden dettes Paavirkning har været saa stærk, at Minderne har kunnet faa den fornødne Klarhed, Styrke og Inderlighed til at kunne virke varigt og til Velsignelse. At Barnet ved at holdes længere hjemme, maaske sættes noget tilbage i boglig Lærdom, det kan der bødes paa, men at det medtager halvfærdige og kraftesløse Minder fra Hjemmet, er et Tab, som Opdragelsesanstalten umuligt kan erstatte. Det, at Eleverne er udelukkede fra kvindelig Omgang, er en væsentlig Mangel, selv for den bedste Opdragelsesanstalt. „En Opdragelsesanstalt uden kvindelig Medvirkning, et pædagogisk Jomsborg, kan ikke svare til sin Bestemmelse og røber en Miskendelse af, hvad den mandlige Kraft ene

kan udrette, og en Undervurdering af Kvindens særlige Betydning i hele Opdragelsesværket.“

Schneekloths Ærbødighed for Familien og hans Betoning af Karakterdannelsen som væsentligere end Kundskabstilegnelsen medførte, at han maatte tillægge *Forbindelsen mellem Hjemmet og Skolen* den allerstørste Betydning. Hvis der ikke var det rette Samarbejde mellem Hjem og Skole, kunde Følgen blive, at den ene Part rev ned, hvad den anden Part byggede op. Derfor søgte han personlig og gennem Programmerne at vække Hjemmenes Interesse for Skolens Arbejde og skabe en Forstaaelse af det fælles Ansvar. Det er mærkeligt at se, at fordi Schneekloth saa stærkt fremhævede Skolens opdragende Gerning i Modsætning til Samtidens Opfattelse af Skolen som væsentlig eller udelukkende kundskabsgivende, blev den Anke fremsat mod ham, at han vilde gøre Indgreb i Hjemmets Ret og overføre til Skolen noget, som kun angik Familien. Intet kunde være fejlagtigere. Han havde selv udtalt, at *de sande Skolereformer er Husreformer*, og han havde advaret mod at udvide Skolens Ret over Barnet og indføre Skole-reformer, der kunde bidrage til at løse Barnets Forhold til Hjemmet. Men netop fordi han klarere end de fleste saa, at Børneopdragelsen egentlig er Hjemmets Sag, men at det er umuligt for en Skole at undlade at opdrage de Børn, som den underviser, vilde han have Spørgsmaalet klaret og Ansvarsfølelsen vakt.

Ud fra sit Grundsyn om Skolens opdragende Pligt maatte Schneekloth finde daglige Karakterer og maanedlige Omflytninger forkastelige, fordi disse Midler appellerede til uetiske Motiver og skadede Klasseundervisningen og hæmmede Opdragelsens ideelle Maal. Schneekloth var sikkert den første Skoleleder, der brød med Karaktersystemet, og dette Skridt vakte megen Opmærksomhed baade i Lærerstanden og hos Forældrene. Naar man betænkter, hvor længe det har varet, før andre danske Skoler har fulgt hans Eksempel, og hvilken Modstand dette Skridt altid har fremkaldt hos Forældrene, vil man bedre forstaa, hvor modig denne Optræden i 1854 var af en Mand, der lige havde aabnet en Skole med 12 Elever, der ikke havde Kapital til sin Raadighed, og som vidste, at Skolens Vækst og hans økonomiske Udsigter truedes ved et saadant Skridt. Han redegjorde for sine Bevæggrunde til denne Ordning i Skolens første Program, og skønt han mødte ringe Forstaaelse, erklærer han i Programmet for 1859, at hans Erfaringer med Hensyn til Karakterer for ham havde en saadan

Vægt, at han maatte opgive sin Skolevirksomhed, hvis han atter skulde gøre Brug af den sædvanlige Karaktergivning og hvad dermed stod i Forbindelse. Han fandt kraftig Støtte hos daværende Overlærer Lefolii, som i det af Schneekloth i Aarene 1859—1860 udgivne Tidsskrift „Hjemmet og Skolen“ skrev en lang Afhandling om samme Emne. Samtiden kaldte den Iver, hvormed disse to beslægtede Skolemænd forfulgte de daglige Karakterer for sygelig. Eftertiden har givet dem Ret.

Schneekloths Skole blev i disse Aar meget omtalt i Tidsskrifter og Blade, fordi den betød noget nyt. Fra enkelte Sider mødte han Anerkendelse, fordi han energisk søgte at frigøre sin Skole for det Dressursystem, som beherskede næsten alle de private Skoler. Men han blev ogsaa angrebet baade privat og offentligt, fordi saa meget i hans Skoleledelse stred mod den tilvante Ordning. Et af disse Angreb angik Religionsundervisningen og har sin Interesse, fordi det af Schneekloths Stilling i denne Sag synes at fremgaa, at han i sin religiøse Udvikling havde nærmet sig Grundtvig noget. Hans Religionslærer var den i de Aar velkendte grundtvigianske Præst Kragballe. Denne Mand havde i et af Programmerne fremsat sit Syn paa Religionsundervisningen, og hans Redegørelse havde fremkaldt haarde offentlige Angreb. I en Bladanmeldelse hedder det, at hele Hr. Kragballes Udvikling var præget af Affektation og Svulst, i en anden Kritik, at det hele var noget Nonsens, og at alle Forældre maatte bede Gud bevare deres Børn for en saadan Religionsundervisning. Schneekloth svarede i et Dagblad paa disse Angreb, antydede, at de blev fremsat, fordi Læreren var Grundtvigianer, kaldte dennes Virksomhed ved Skolen velsignelsesrig og beholdt ham som Religionslærer. Man maa i det hele i disse første vanskelige Aar beundre hans Mod overfor den offentlige Mening. Han kunde bøje sig i Smaating, men han veg aldrig bort fra sit principielle Grundsyn, selv om han maatte gaa imod Strømmen. Han var overbevist om den opdragende Skoles ideelle Ret, han følte, at han her havde et Kald, og at hans Pligt bød ham at staa fast. Det var denne faste Tro og glødende Begejstring, der virkede saa betagende paa hans Medlærere.

VI.

Schneekloths Virksomhed falder i to skarpt afgrænsede Af-snit, Kampperioden 1840—54 og Skoleledelsen fra 1854. Trods Hindringer af forskellig Art udførte han i begge disse to Tidsrum et Arbejde, der satte Spor og fik blivende Værd. Han var ved Aarhundredets Midte med til at vække Folkeskolelærernes Følelse af eget Ansvar, Pligt og Ret, med til at vække deres Bevidsthed om, at de tilhørte en Stand, af hvem der fordredes meget, men som ogsaa havde Lov til at kræve noget til Gengæld. Mundtlig og skriftlig optraadte han som denne Stands dygtige Talsmand. Han var med til at samle Standen i en fælles Organisation, med til at samle Sjællands Lærere til Fællesmøder i Roskilde, hvor Deltagelsen undertiden var saa ringe, at der ikke mødte een Lærer fra Roskilde. Han grundlagde og redigerede i 7 Aar et af de bedste pædagogiske Tidsskrifter, Danmark har haft. Det var ham, som først fik Tanken om fælles Skolemøder for hele Landet og virkede for Tanken i 8 Aar, før den kunde realiseres. Med Urette staar Schneekloth for Eftertiden væsentlig som Privatskolemand. Hans største Virksomhed angaar Folkeskolen, og han vil altid i Folkeskolens Historie blive mindet som en af de interessanteste Skikkelser i Fyrrernes og Halvtredsernes Kamp- og Fremgangsperiode. Selv om de 3 store Skolemøder i Aarhus, København og Odense ikke havde faaet andre Resultater end at samle den danske Folkeskoles Lærere til fælles Arbejde for den fælles Stand, saa vilde dette være nok til at bevare Mindet om dem. Men disse Møder fik ogsaa Betydning for den senere Lovgivning og Udviklingen af Folkeskolen. Og selv om de Ideer, Schneekloth og hans Venner kæmpede for, var altfor fremskredne til straks at vinde Anerkendelse, saa døde de ikke, da den stærke Begejstrings Bølge efterhaanden ebbede ud. Kravene om den konfessionsløse Skole som en rent borgerlig Ordning, om „Folkeskolen for og ved hele Folket“, om Familiens Ret overfor Skolen, om Skolen som et Kommuneanliggende snarere end som et Statsanliggende, har efterhaanden kæmpet sig frem i den almene Bevidsthed, medens de for 60 Aar siden stempledes som Fantasterier, ikke blot af det store Publikum, men selv af Lærernes Flertal. Og en ikke ringe Del af Æren herfor tilkommer Hans Schneekloth. Han strøede Sædekorn ud, som senere har spiret.

Og paa samme Maade har hans Virksomhed i den højere Skole sat sine Spor, saa at mange af de Tanker, Schneekloth kæmpede for, nu er anerkendte og andre ved at vinde Sejr. Han var ikke ene om at kæmpe denne Kamp, men han var sammen med andre Foregangsmand baade med Hensyn til Pigeskolens og Drengeskolens Højnelse og fortjener sin Del af Æren. Og ganske særligt fortjener han at mindes paa Grund af sin Kamp for den opdragende Skole og sin stærke Betonning af Samarbejdet mellem Hjemmet og Skolen.

Det var til Skade for hans Arbejde i den første Periode, at han hæmmedes i sin Virksomhed ved, at han nationalt havde andre Forudsætninger og pædagogisk et andet Felt end den Stand, han arbejdede for. Det var til Skade for hans Arbejde i den anden Periode, at hans Uddannelse ikke slog helt til. Og det blev til Skade for hans samlede Livsgerning, at den blev spredt over to Omraader.

Han hørte ikke hjemme i Latinskolen, og han har vel mangen Gang længtes mod Folkeskolen, der gemte hans Barndoms Minder og hans Manddoms Kamp. Professor Frederiksen har i sin Bog om den personlige Skole bevaret et Ord af Schneekloth, efter at hans Skole havde dimitteret sit første Hold Studenter: „*Jeg skulde aldrig ha' været den Vej.*“ Schneekloth havde i sin Tid udtalt, at Eksaminer ikke kunde frikendes for at skabe Dressører i Stedet for Lærere. „Sandelig, der hører meget til at give Gud, hvad Guds er, naar Kejseren, denne mægtige, paatrængende og truende forlanger det hele. Der gives vistnok mange, som kunde fortælle adskilligt om, hvorledes det gik dem, hver Gang Skatten skulde opkræves. Mon der er nogen, som vil gøre det?“ Nu skulde han selv betale Kejseren Skat. Hans Fortid rejste sig imod ham. Han saa klart Modsætningen mellem Fortidens Theori og Nutidens Virkelighed, men han manglede Forudsætninger for at kunne reformere den højere Skoles Plan og Undervisning, skønt han befandt sig inden for dens Rammer, og der er ingen rigtig Kraft og Myndighed i hans Udtalelser om denne Skolearts hele Organisation.

Schneekloth hørte ikke hjemme i Eksamensskolen, fordi denne i saa meget hæmmede hans Opdragelsesidealer, fordi den ved at fremtvinge Kundskabskravene svækkede Karakterdannelsen, som for ham var det væsentlige. Og det er tvivlsomt, om han i det hele hørte hjemme i den højere Skole, om han ikke paa Grund af sin demokratiske Tankegang, sin Oprindelse og sin 14-

aarige Kamp for Folkeskolens Fremgang havde haft større Betingelser for at udfolde hele sin ejendommelige og rige Natur, naar han var kommet til at staa som Leder indenfor Folkeskolen.

Han havde i 1849 opstillet det Krav, at Folkeskolen skulde være „for og ved hele Folket.“ Han elskede alle Børn, men hans Hjerter slog varmest for dem, der trængte mest til Kærlighed. Han var altid de ringes og de svages og de ubegavedes Talsmand. I Begyndelsen af Halvtredserne drøftede han som midlertidig Redaktør af to Arbejderblade nogle fremsatte Paastande, om at Lærerne i de offentlige Skoler, baade Betalingskoler og Friskoler, viste de fattige Forældres Børn mindre Hensyn end de mere velhavende Klassers. „Naar Skolen udmaaler sin Kærlighed, eftersom Barnets Fader er Mursvend eller Etatsraad, saa er dette lastværdigt, saa har Arbejderen Ret til at sige: Denne Skole er ikke for mig, hvad den burde være. Den Lærer fortjener Foragt, der kan være overbærende, hjælpende og human mod „pæne Folk“s Børn, der kan tale kærligt og net, naar han underviser hos en Rigmand, medens han er opfarende, brutal og ukærlig, naar han er „nødsaget til“ at undervise „simple Folks Børn“. Hvo der kan veje sine Kærlighedsgerninger efter den ydede Betaling, han er ikke den Mand, de arbejdende Klasser kan være tjent med, da de jo altid trækker det korteste Straa i saa Henseende.“ Og en anden Gang klager han heftigt over, at en 12-aarig Dreng for Tyveri er idømt 50 Slag Ris paa Raadhuset. „Naar vil det offentlige dog komme til Erkendelse af, at det ofte udøver en hjerteløs Uretfærdighed med sine Ris paa Raadhuset, at det ofte ødelægger de sidste Spirer til det gode, som endnu findes hos den unge. Det offentlige kan dog umuligt tro, at det paa denne Maade opfylder Herrens Opfordring: Lader de smaa Børn komme til mig og forhindrer dem ikke. Det var ellers en besynderlig Maade at tolke Skriften paa. Mon Christus har tænkt paa, at den kristelige Retfærdighed vilde tolke Ordet saaledes?“ Hans Kærlighed til det fattige Barn ligger bagved hans Sympathi for alle Bestræbelser for at hjælpe Arbejderklassen. Schneekloth bevarede denne Sympathi til det sidste. Derfor var han ivrig for Asylsagen, og derfor skrev han endnu i 1869 mod Folkeskolens Deling i en Finskole og en Fattigskole som stridende mod Barnets ved Grundloven hjemlede Ret.

Naar Schneekloth i begge Perioder af sit Liv fik saa stor Betydning baade udadtil og for den Kreds, der samledes om ham,

saa skyldtes dette ogsaa meget andet hos ham, hans Dygtighed, hans Energi, hans Pligtfølelse, hele hans stærke Personlighed, men først og fremmest hans dybe Forstaaelse af Barnet, hans store Kærlighed til Barnet, hans Ærbødighed for Barnets Ret. Dette var det dybeste i hans Væsen, det egentlig geniale hos ham. Han kunde overfor den enkelte Elev være paa en Gang faderlig myndig og moderlig mild, paa en Gang stille Lovens Krav og give Evangeliets Kærlighed. Han ynder at modsætte: Loven — Evangeliet, og han har set paa sig selv ud fra dette Synspunkt. Han var „en af de fremmeste her i Danmark til at bryde den unaturlige Skille-
mur ned, der stod mellem Lærernes og Elevernes Hjerteliv.“ Han forstod med sit geniale Blik det lille Barn, der hos sin Lærer ikke spurgte om Kundskaber i Historie og Geografi, men om Forstaaelse og Kærlighed. Naar en Lærer ved Lærermøderne dømte en Elev haardt og koldt og kun havde Blik for hans daarlige Sider, saa kunde Harmen betage Schneekloth. Her en lille Scene fra et Lærermøde En Lærer havde givet en Dreng et Vidnesbyrd, som syntes haardt og koldt og haabløst. Schneekloth spurgte først stille: „men hvor er det *positive*“? Læreren fortsatte i sit Spor — „men hvor er det *positive*“? lød det med endnu stærkere Vægt. Og da Læreren ikke kunde eller ikke vilde forandre sit, brød Schneekloth ud med Stentorrøst. „Men hvor er det *positive*!“ Der blev saa underlig stille i Kredsen, og Schneekloth talte nu med Varme til sin Lærerkreds om det positive, der fandtes hos ethvert Menneske, og som det var Forældrenes og Opdragernes Pligt at finde. Til andre Tider kunde han tage sin Tilflugt til sin Tunghørighed og spørge: *Hvad behager?*, naar en af Lærerne ved et Lærermøde havde forløbet sig. Sommetider maatte Synderen efter gentagne *Hvad behager?* gentage Dumheden, indtil alle de tilstedeværende var blevne tilstrækkelig oplyste. Han var ikke altid blid i saadanne Situationer, fordi han med sin inderlige Kærlighed til Børn oprørtes, naar de led Uret.

En smuk Fremstilling heraf har Professor H. C. Frederiksen givet. Frederiksen blev som ung Mand Lærer hos Schneekloth og hørte til den indre Kreds af Lærere, som stod Schneekloth nærmest og som af ham lærte baade at blive Mennesker og at blive Lærere. Han var ung og begejstret, en entusiastisk Pædagog som Schneekloth. Han har selv senere paa visse Omraader fortsat Schneekloths Arbejde og ofte med Varme vidnet om sin „Mesters“ store Betydning for ham selv og andre. Det, som efter Frederik-

sens Mening gjorde Samlivet med Schneekloth saa dragende for de unge, var hans idelig søgende og kæmpende Sjæl. „De unge kan jo ikke med dem, der er „færdige“, afklarede og forbenede.“ Og Schneekloth stod hele sit Liv søgende ved deres Side. Men alligevel var han deres Mester, der havde Valpladser, Sejrvindinger og Erobringstog, han altid var ude paa. De saa, at Skolegerningen for ham var den betydeligste af al menneskelig Gerning, og derfor kunde den blive det samme for dem. Og han slutter sin Karakteristik med de Ord: „han har været med til at bygge op det lyse danske Skoleværk, vi alle lever i den Dag i Dag — eller stiler efter at komme ind i.“

Saa sad en Aften denne Kreds af yngre Skolemænd hos Schneekloth, og de følte sig store og overlegne overfor de umyndige og uvidende Børn og gav denne Følelse Udtryk. „Da rejste Schneekloth sig op, bleg af Harme, og hans Øjne skød Lyn, mens han sagde: Hvem giver en Lærer *den forfærdelige Ret*, de store altid beraaber sig paa, Retten til udefra at gribe ind i en Barnesjæl, ind i et andet Menneskes Liv? — er den lille da prisgivet, fordi han er lille og ikke selv kan vælge, hvem han vil ha' til Lærer, eller hvor han vil gaa i Skole? Er den svage da prisgivet, saa den stærke kan gøre med ham, hvad han vil? — disse Ord kom med den overlegne Mands hele Myndighed. Og saa blev det stille; saa var det, som han saa paa os med en Mors Øjne — han, Pestalozzis begejstrede Discipel. Og saa kom det med en Inderlighed, der tændte i mange Hjerter og har varmet mig hele mit Liv igennem, fra jeg som 20-aarig hørte hans Ord: „Vi har ingen anden Ret end den, Kærligheden giver os — den Kærlighed, der gør Børnene til „vore smaa Bestyrere“ — bøjer sig ned og aflytter dem deres Trang — den Kærlighed, der vil gøre dem alle lykkelige og give hver sit.“

Naar Schneekloths unge Venner siden vidnede om, hvad han havde været for dem, saa kommer de altid tilbage til dette som det dybeste hos ham: hans Respekt for Barnets Ret og hans Formaning om, at naar det lille Barn fæstede sit spørgende Øje paa sin Lærer, saa spurgte det ikke først og fremmest: hvad kan du *lære* mig, men: *elsker* du mig? I nøje Forbindelse med Schneekloths Kærlighed til og Forstaaelse af det lille Barn stod hans fremragende Dygtighed som Lærer i de mindste Klasser og hans energiske Arbejde for at højne Elementarundervisningen.

Schneekloth hævdede med Styrke, at Barnets Ret var lige saa stor i det 6te som i det 12te Aar. Der var intet, som kunde berettigede til at føre Barnet gennem en Ørken til det forjættede Land, og en Ørken maatte en Undervisning blive, der ikke søgte sine Tilknyningspunkter i Barnets Trang, men ene tog Hensyn til en Tid, hvorover den ikke en Gang var Herre. „Giv os i Dag vort daglige Brød; det er det unge Barns Bøn saavel som det ældres, og man maa ikke give det en Sten, naar det beder om Brød.“ Ogsaa paa Elementarundervisningens Omraade har Schneekloth beredt Fremtiden baade ved at udgive Skolebøger efter mere rationelle Principper og ved i sin egen Forberedelsesskole at grundlægge en mere moderne Børneundervisning og uddanne dygtige Lærere, som forstod denne Undervisnings Kunst.

Det var Respekten for Barnets Ret, der laa til Grund for hans Betoning af Hjemmets Ret overfor Skolen, saa denne skulde erkende sig selv som Hjemmets Tjener, og Hjemmets Ret overfor Samfundet. Samtidig med og uafhængig af Grundtvig hævdede han til de yderste Konsekvenser Hjemmets ubetingede Ret overfor Staten. Han anerkendte ikke Samfundets Ret til at kontrollere Familiens Undervisning af det ikke skolesøgende Barn før det fyldte 14de Aar. Først naar ved dette Tidspunkt Barnet traadte ud i Samfundet som et Led af Samfundet, fik dette en Ret til at prøve, om det ny Medlem havde det nødvendige Forraad af Kundskaber. Paa Spørgsmaal om Forholdet mellem Hjem og Samfund som paa andre Omraader kunde han blive doktrinær. Da man paa Frederiksberg i 1876 samlede ind til Børnebespisning, og denne for Kontrollens Skyld skulde foregaa paa Skolen, vilde Schneekloth intet bidrage til dette Formaal. Bepisningen burde efter hans Mening foregaa i Hjemmet. Ved at henlægge Hjælpen til et offentligt Sted gjorde Samfundet Indgreb i Hjemmets Ret.

Schneekloths Ærbødighed for Hjemmet medførte hans store Ærbødighed for Moderen, og derfor hævdede han Kvindens Ret til samme Aandsdannelse som Manden. Det er betegnende i denne Forbindelse, at han samtidig oprettede en Drengeskole og en Pige-skole. Han havde en sjælden Evne til at forhandle med sine Elevers Mødre, hvilke han syntes at forstaa bedre end Fædrene. Hans Tale i 1879 ved Skolens 25 Aars Jubilæum var en Højsang til Hjemmet og Mødrene.

Da han i 1835 forlod Holsten, havde Rektor Rode i sin Anbefaling udtalt Haabet om, at Schneekloth i en større Virkekreds

vilde kunne stifte meget godt. Dette Haab gik i Opfyldelse. Han kom til at virke stærkt paa mere end ét Omraade. Han blev ingen Herkules, som bortfejede Samtidens Fordomme, Ligeegyldighed og Uforstand med Hensyn til Børneopdragelse og Undervisning, og han blev ingen Messias, der bragte et nyt Evangelium. Men han var en af Førerne i Folkeskolens Kampaar, og han beredte sammen med andre en ny Tid for den højere Skole. Han kunde undertiden se langt ind i Fremtiden, og han kunde meddele, hvad han saa, til andre, med en saadan Varme og Inderlighed, at de altid huskede det. Hans Liv og Gerning fik Betydning for mange. Han kom til at virke langt, og han kom til at virke dybt.

Han sagde selv, at ingen er uundværlig. Men der er dem, som aldrig erstattes helt.

Hans Navn vil altid blive nævnet med Ære i dansk Skolehistorie. Han vil blive mindet som „Manden uden de lærde Eksaminer, men med det geniale pædagogiske Blik og det skarpe aandelige Syn.“

